

VLAANDEREN VERGELEKEN

BENCHMARKING VAN VLAANDEREN 2008

VLAANDEREN VERGELEKEN

Vergelijking met topregio's in Europa

Januari 2009

Samenstelling
Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering

Thierry Vergeynst

Cartografie
Greta Sienap

Verantwoordelijke uitgever
Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 - bus 23
1000 Brussel

Lay-out cover
Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Communicatie
Ingrid Van Rintel

Druk
Vanden Broele Grafische Groep, Brugge

Depotnummer
D/2008/3241/375

Bestellingen
<http://publicaties.vlaanderen.be>

VOORWOORD

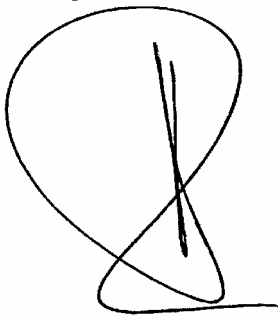
Er is in het kader ‘**Vlaanderen in Actie**’ een hele weg afgelegd. In de loop van 2008 hebben vier ViA-ateliers – talent, logistiek en mobiliteit, internationalisering, innovatie – plaatsgevonden waarop stakeholders vanuit diverse domeinen in dialoog zijn getreden over de doorbraken die nodig zijn. Ook de Commissie voor Efficiëntie en Effectiviteit van de overheid heeft voorstellen neergelegd. De resultaten van dit brede maatschappelijke consultatieproces zijn verwerkt en op het ViA-forum van januari 2009 zijn de noodzakelijk doorbraken voorgesteld.

Onze ambitie is duidelijk: tegen 2020 moet Vlaanderen bij de topvijf regio’s behoren in Europa. Dit is nodig om onze regio te wapenen voor de enorme maatschappelijke en sociaal-economische uitdagingen die op ons afkomen. Dankzij het ViA-forum is ook de weg die we moeten inslaan voor iedereen duidelijk. Iedereen in Vlaanderen moet zich achter het ViA-toekomstplan scharen en zich engageren om de doorbraken tot uitvoering te brengen.

Als iedereen in Vlaanderen in Actie komt voor een mooie en welvarende toekomst, is het essentieel dat we deze inspanningen kunnen opvolgen en bijsturen. Hier geldt ‘meten is weten’: weten waar we staan en in welke mate we vooruitgaan.

Het rapport **Vlaanderen Vergeleken** van de Studiedienst van de Vlaamse Regering is in dit opzicht uitermate belangrijk. In dit rapport wordt Vlaanderen op meerdere relevante indicatoren met andere Europese regio’s vergeleken en in het bijzonder met deze regio’s die sterk geëvolueerd zijn naar een innovatiegedreven economie. Met dit instrument kunnen we nagaan of we sprongen voorwaarts maken naar de top van de EU-rangschikking. De eerste opvolgmeting sinds 2007 onderstreept alvast dat bijzondere inspanningen nodig zullen blijven.

Vlaanderen zal niet als vanzelf evolueren naar een topregio, daarvoor hebben we de doorbraken van Vlaanderen in Actie nodig.

Kris Peeters

Minister-president van de Vlaamse Regering

Vlaams minister van Institutionele Hervormingen, Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media, Toerisme, Havens, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	1
INLEIDING	3
DEEL 1	7
POSITIE VAN VLAANDEREN IN VERGELIJKING MET DE 15 BENCHMARKREGIO'S AAN DE HAND VAN INDICATOREN	
1. ECONOMISCHE WELVAART	9
1.1. Geproduceerde en verdiende welvaart	9
1.2. Groei van de welvaart	16
2. ARBEIDSMARKT	19
3. INNOVATIEVE ECONOMIE	23
3.1. Voorwaarden voor innovatie	23
3.2. Kenniscreatie	25
3.3. Innovatie en ondernemerschap	26
3.4. Toepassing van innovatie	27
3.5. Intellectuele eigendom	29
4. ASPECTEN VAN DUURZAAMHEID	31
5. CONCLUSIE DEEL 1	33
DEEL II	35
LANGETERMIJNACTIEPLANNEN IN VOORBEELDREGIO'S	
1. VERENIGD KONINKRIJK	37
2. NEDERLAND	43
3. DUITSLAND	44
4. FINLAND	46
5. ZWEDEN	47
6. DENEMARKEN	48
7. SPANJE	49
8. CONCLUSIE DEEL II	52
DEFINITIES	53
BIJLAGEN	54

INLEIDING

Het is de ambitie van Vlaanderen om tegen 2020 te behoren tot de top op het gebied van economische welvaart, innovatie en technologie zonder hiermee sociale ongelijkheid te verhogen of het milieu onnodig te belasten. Vlaanderen wil een voortrekkersrol spelen binnen de Europese Unie.

Om deze ambitie te kunnen waarmaken, moeten we een goed inzicht hebben in de sterkte en zwakte van de regio in een Europese context. De moeilijkheid van dergelijke benchmarking is dat de prestaties van Vlaanderen veelal vergeleken worden met landen die meestal over meer middelen beschikken in de ruime betekenis van het woord en een grotere interne afzetmarkt hebben. Vlaanderen kent bovendien de specifieke situatie dat haar hoofdstad geen deel uitmaakt van het gewest (wel van de gemeenschap) waardoor er veel pendelbewegingen bestaan en de toegevoegde waarde die Vlamingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest leveren, niet rechtstreeks op haar conto krijgt.

In deze publicatie doen we een inspanning om socio-economische kenmerken op regionaal niveau te vergelijken.

Om redenen van beschikbaarheid van data, worden de regio's hier gedefinieerd op basis van de nomenclatuur die Eurostat hanteert, namelijk NUTS1- en NUTS2-niveau. Volgens deze nomenclatuur zijn het Vlaamse, het Waalse en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest NUTS1-gebieden. Het Vlaamse Gewest zal in deze nota vergeleken worden met **131 andere regio's¹ uit de 27 lidstaten van de Europese Unie**.

In deze publicatie bespreken we de rangorde die Vlaanderen in deze grote groep inneemt en geven we aan of de positie verbeterd is of niet tegenover de vorige meting.

Om ons ambitieniveau scherper te stellen, hebben we in een vorige studie² een selectie gemaakt van Europese regio's die excelleren op het gebied van volgende indicatoren: het aandeel van de tewerkstelling in (medium)hoogtechnologische industrie en de hightechdiensten, het aantal aangevraagde patenten per miljoen inwoners, de totale O&O-uitgaven in % van het BBP, het aandeel hoger opgeleiden in de tewerkgestelde bevolking, het aandeel van de creatieve beroepen en het aandeel van de volwassen bevolking dat aan levenslang leren doet. Het Vlaamse Gewest staat rond de 20^e plaats op 131 regio's. Dit is niet slecht als we zien dat bij de topregio's zich een aantal stadsgewesten bevindt, meestal hoofdstedelijke gebieden zoals Londen, Berlijn, Parijs en Brussel.

Op basis van deze analyse werden **15 voorbeeldregio's** geselecteerd. Concreet gaat het om de Scandinavische EU-lidstaten Finland, Zweden, Denemarken; een aantal gebieden uit Centraal- en Zuid-Duitsland (Baden-Württemberg, Hessen, Beieren); West- en Zuid-Nederland, Baskenland en een aantal Britse gebieden (Schotland, Eastern, South-West, South-East, North-West, East Midlands). Er is geen enkele voorbeeldregio die op alle kenmerken als de beste leerling naar voren komt. De 15 regio's scoren op de meeste indicatoren wel hoger dan gemiddeld en zijn op enkele indicatoren excellent³. Dit is de

¹ Voor de 10 nieuwe EU-lidstaten hebben we steeds NUTS-1 gebieden genomen. Voor wat de oude EU-15 landen betreft, werd enkel voor Italië, Frankrijk, Ierland en Spanje het NUTS-2 niveau gebruikt: deze regio's zijn nog herkenbaar en worden veel gebruikt in benchmarkoefeningen. Zo zijn Catalonien, Rhône-Alpes en Lombardije NUTS-2 regio's. In de andere EU-15 landen kan het NUTS-1 niveau volstaan (Baden-Württemberg in Duitsland is NUTS-1...). Zij stemmen overeen met deelstaten of regio's met enige autonomie. Voor Portugal werd Lissabon als NUTS-2 gebied weerhouden en werd een tweede Portugese regio gecreëerd bestaande uit de rest van het Portugese vasteland. Er zij verder vermeld dat kleine eilandengroepen of overzeese gebieden niet voor benchmarking in aanmerking genomen werden.

² Vlaanderen vergeleken 2007, Brussel.

³ De Duitse Länder hebben als troef dat ze relatief veel O&O-uitgaven hebben die resulteren in een hoog aantal aangevraagde patenten, de hoge tewerkstelling in de (medium)hoogtechnologische industrie en in Hessen ook in de hightechdiensten. Anderzijds doen de Duitse gebieden het matig op het gebied van levenslang leren en het aandeel hoogopgeleide werknemers. Er gebeurt dus veel onderzoek in Duitse bedrijven dat ook toepassingen vindt en dat zorgt voor tewerkstelling, maar er zijn inspanningen noodzakelijk om het opleidingsniveau van de modale werknemer op te krikken. Zuid- en West-Nederland staan om verschillende redenen in de toplist. Levenslang leren is voor geen van beide een grote troef. West-Nederland kan wel steunen op een hoog opleidingsniveau en een hoog aandeel creatieve beroepen. De tewerkstelling in hightechdiensten is een pluspunt voor West-Nederland. Dat is veel minder het

groep van regio's waarmee Vlaanderen zich in de toekomst wil meten. Deze nota is een eerste actualisatie van de vergelijking van het Vlaamse Gewest met de voorbeeldregio's.

We zoeken in de eerste plaats naar indicatoren die de economisch-technologische ontwikkeling in kaart brengen.

De volgende **indicatoren** komen aan bod:

- het *BBP per hoofd* en haar samenstellende bestanddelen: de *arbeidsproductiviteit* (gedefinieerd als BBP gedeeld door de totale tewerkstelling, werknemers en zelfstandigen samen), de *werkgelegenheidsgraad* en *het aandeel van de bevolking van 15-64 jaar*. Het betreft een analyse van dé best gekende economische welvaartsindicator;
- de *arbeidseenheidskost* (=gemiddelde loon), de *arbeidsproductiviteit* (hier gedefinieerd als bruto toegevoegde waarde per bezoldigde tewerkgestelde) en de verhouding tussen beide: de *loonkost per eenheid product* (of het loonaandeel in de bruto toegevoegde waarde). Dit zijn competitiviteitsindicatoren;
- de *werkzaamheidsgraad* of de verhouding tussen de werkende bevolking en de bevolking van 15-64 jaar is een belangrijke parameter voor de arbeidsmarkt. Hij wordt ook internationaal gebruikt voor het opvolgen van beleidsdoelen, onder meer in de Lissabonstrategie. Er is ook aandacht voor de categorie 55-64 jaar;
- de *werkloosheidsgraad* (ILO-definitie). Naast het BBP per hoofd is dit een kernindicator die de Europese Commissie gebruikt voor het opvolgen van haar regionaal beleid. Ook hier wordt aandacht gegeven aan een aantal deelgroepen zoals mannen, vrouwen en langdurig werklozen;
- de *tewerkstelling in de technologische industrie en de kennisintensieve diensten*. Achtereenvolgens komen aan bod: het totaal van de mediumhoogtechnologische en hoogtechnologische industrie plus de hightechdiensten, (medium)HT-industrie afzonderlijk, het totaal van de kennisintensieve diensten, de HT-diensten, de kennisintensieve marktdiensten en de financiële diensten. De indelingen (OESO, Eurostat) zijn gebaseerd op het gebruik van O&O in het productieproces. Dit moet een maat zijn voor de mate waarin de kenniseconomie is doorgedrongen in de diverse regio's;
- het *aandeel werkenden met een tertiair opleidingsniveau* (hogeronderwijs) is een indicatie van het aanwezige talent in een gebied;
- de *patentaanvragen* meten of onderzoeksinspanningen doorstromen naar producten en diensten. Toch heeft deze indicator beperkingen: niet voor alle toegepaste research en de daaruit resulterende producten wordt een patent aangevraagd. Bovendien zijn niet alle gepatenteerde producten even succesvol (d.i. als deze producten niet of moeilijk verkocht worden, leveren ze geen bijdrage tot de toegevoegde waardecreatie). Er is een onderscheid tussen totaal van alle patenten, en de categorieën van hightech, biotech en ICT totaal en afzonderlijk;
- de *uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling in % van het BBP* meten hoezeer een regio investeert in onderzoek en ontwikkeling. Daarmee is echter nog niets gezegd over de commercialisering ervan. Naast het totaal van alle actoren is de indicator ook berekend voor het aandeel van de bedrijven en van de overheid afzonderlijk;

geval in Zuid-Nederland waar een bevredigend niveau van bedrijfsresearch zorgt voor het hoogste aantal patentaanvragen van alle regio's.

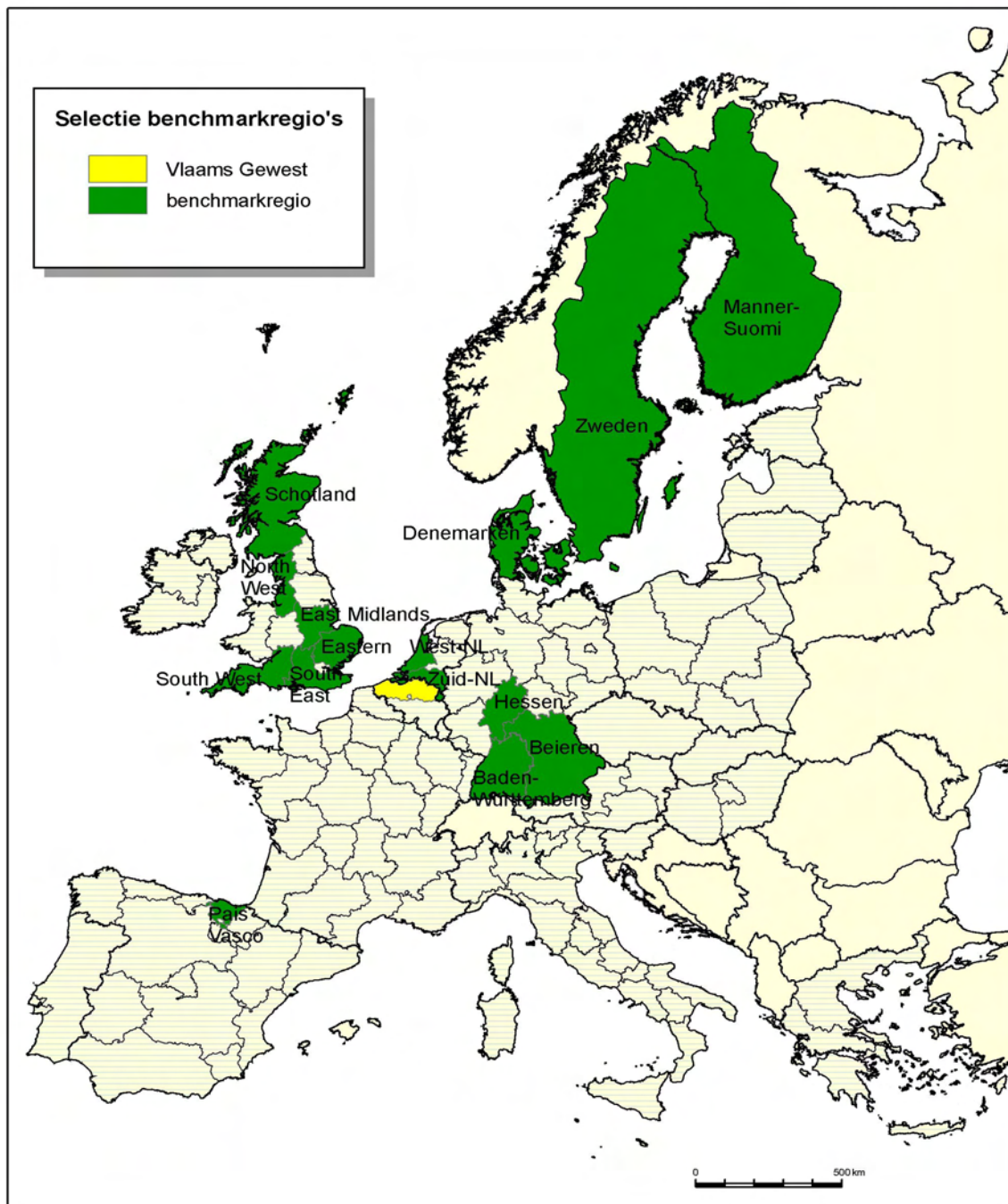
Het Spaanse Pais Vasco kan twee troeven voorleggen: veruit het grootste aandeel werkenden met een hoog opleidingsniveau en een vrij groot aandeel werkenden in (medium)hoogtechnologische industrie. De overige innovatie-indicatoren spelen minder in het voordeel van Pais Vasco.

In de Scandinavische gebieden is levenslang leren goed ingeburgerd, maar niet zo sterk als in de Britse regio's.

Het opleidingsniveau van de werknemers is hoog, voornamelijk in Denemarken en Finland. Creatieve beroepen komen er relatief meer voor en deze zone laat zich ook niet onbetuigd op het vlak van patenten. Dat laatste gaat hand in hand met het niveau van O&O, vooral in Finland en Zweden. Hightechdiensten doen het vooral in Zweden behoorlijk.

De Britse regio's verdienen hun plaats in de top dankzij een hoog aandeel levenslang leren. Enkel in de Zuid-Engelse regio's en in Schotland is het opleidingsniveau van de werknemers hoog. De regio's 'Eastern' en 'South-East' hebben bovendien een hoge O&O-intensiteit als troef die resulteert in veel patentaanvragen. Parallel daarmee doen de hightechdiensten het goed in deze twee gebieden evenals de tewerkstelling in creatieve beroepen.

- het aandeel van de *tewerkstelling in creatieve beroepen* is een vrij nieuwe indicator en duidt op de aanwezigheid van menselijk potentieel om creatieve, vernieuwende producten en diensten voort te brengen. Deze zijn essentieel voor een economie in een gevorderd ontwikkelingsstadium waar groei niet enkel meer door input van kapitaal en arbeid of door efficiëntie kan verwezenlijkt worden.

Dit lijstje van economische indicatoren wordt aangevuld met enkele indicatoren die het duurzaamheidsprincipe proberen meetbaar te maken. Omwille van internationale vergelijkbaarheid, maken we gebruik van de structuurindicatoren uit de Lissabonrapportage:

- *reductie van broeikasgassen*: emissie van 6 soorten broeikasgassen, evolutie t.o.v. 1990 voor niet fluorescerende gassen en 1995 voor fluorescerende gassen;
- *energie-intensiteit*: bruto binnenlands verbruik van olie, kolen, aardgas, elektriciteit en hernieuwbare elektriciteit ten opzichte van BBP;
- *volume vrachttransport in verhouding tot BBP*: aantal ton-km vrachttransport via meerdere modi (weg, spoor, binnenvaart) en het BBP, groei tegenover situatie in 2000.

Bij internationaal vergelijkend onderzoek is de tijdigheid van de datasets vaak een struikelblok. Voor de gewenste indicatoren eindigt de reeks veelal in 2006, enkel arbeidsmarktgegevens zijn van recentere datum (2007). Voor het Vlaamse Gewest kunnen eigen schattingen van ontbrekende waarden worden gemaakt aan de hand van proxyvariabelen en statistische bewerkingen. Het is echter niet mogelijk om dit voor de 131 Europese regio's te doen. Het is niet alleen tijdrovend werk, maar regionale reeksen zijn niet vlot toegankelijk en worden niet in alle regio's volgens eenzelfde methode verzameld of volgens een standaard nomenclatuur geordend. Er is met andere woorden een probleem van vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid indien ze niet door een officiële instantie, zoals Eurostat, worden gevalideerd. Het beginjaar van de dataset is waar mogelijk 1995 omdat de (belangrijke) ESR95-aggregaten voor de regionale rekeningen vanaf dan beschikbaar zijn.

Als bijlage 1 worden tabellen gepubliceerd voor een aantal kernindicatoren, waarbij de gemiddelde waarde voor de Europese Unie wordt gegeven en vervolgens voor de 131 regio's. De meeste tijdreeksen lopen over de periode 1995–2007.

In een tweede deel beschrijven we de wijze waarop de 15 voorbeeldregio's hun langetermijnplanning aanpakken. Welke visie ontwikkelden zij voor hun regio? Hoe zullen deze regio's de vorderingen opvolgen? Hieruit kunnen ongetwijfeld interessante leerpunten worden afgeleid voor Vlaanderen in Actie.

DEEL 1

POSITIE VAN VLAANDEREN IN VERGELIJKING

MET DE 15 VOORBEELDREGIO'S AAN DE HAND

VAN INDICATOREN

1. ECONOMISCHE WELVAART

1.1. Geproduceerde en verdiende welvaart

Het **BBP per capita** is een synthetische indicator voor het welvaartsniveau van een volkshuishouding. Het gaat om de geproduceerde welvaart op een grondgebied. De productiefactoren arbeid en kapitaal zijn niet noodzakelijk in datzelfde gebied gelegen, maar kunnen van elders komen.

Het Vlaamse BBP bedroeg anno 2005 26.891 euro koopkrachtpariteiten per inwoner. Indien we deze waarde vergelijken met het **BBP/inwoner** dat in de voorbeeldregio's wordt gerealiseerd, dan moeten we vaststellen dat Vlaanderen een middenpositie inneemt: tiende plaats op 16 regio's (de 15 voorbeeldgebieden + het Vlaamse Gewest zelf). De Duitse, Nederlandse, Deense en Zweedse regio's evenals Baskenland en het Britse South-East doen het beter. Het gaat hier om het officieel geregistreerde BBP volgens werkplaatsprincipe. De administratieve en bestuurlijke taken die Vlaanderen in Brussel-Hoofdstad uitvoert, worden dus niet meegerekend. Door de kleine geografische omschrijving van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er bovendien een vrij omvangrijke pendel van werkkrachten woonachtig in het Vlaamse en werkzaam in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het ruimere hoofdstedelijke gebied rond Londen, Parijs, Rome is dat veel minder het geval.

In de lijst met 131 regio's staat het Vlaamse Gewest in 2005 op een 31ste plaats, net binnen het eerste kwartiel. Het verliest een plaats in vergelijking met de nulmeting in 2004.

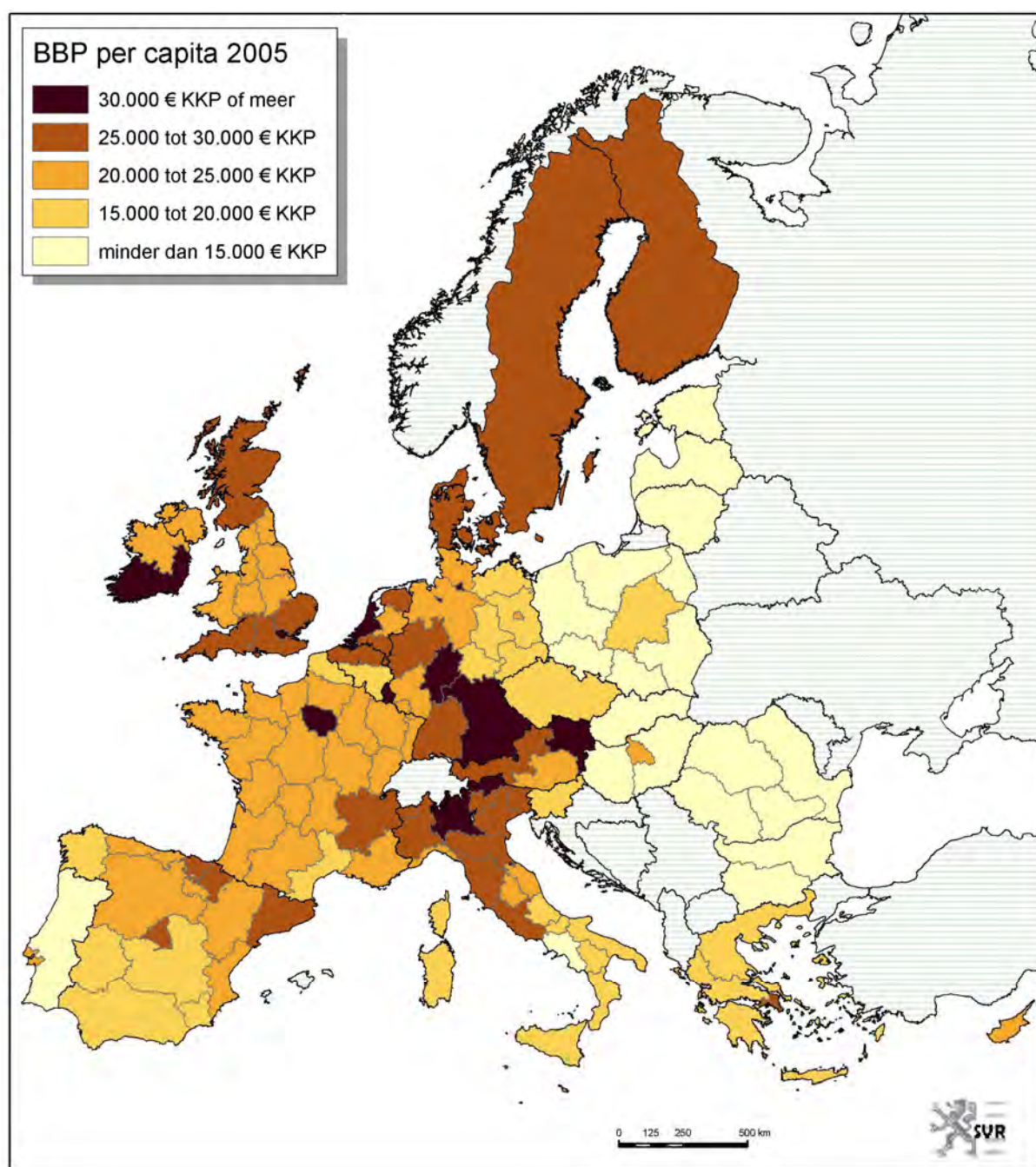
We vinden zeer hoge waarden van het BBP per inwoner in Luxemburg (59.207 euro), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (53.853 euro), Hamburg (45.268 euro), Ile de France (38.666 euro) en West-Nederland (32.281 euro).

Naast de geproduceerde is ook de verdiende welvaart een belangrijke indicator. Het gaat om het **beschikbare inkomen** dat de inwoners daadwerkelijk in handen hebben, ongeacht waar ze het hebben verdiend. Het beschikbare inkomen bestaat uit het primaire inkomen (lonen & wedden, inkomens van zelfstandigen, inkomens van woondiensten en netto-inkomen uit vermogen); de netto sociale uitkeringen of het verschil tussen ontvangen (pensioenen, uitkeringen t.g.v. werkloosheid, invaliditeit,...) en betaalde bedragen (premies); de belastingen op inkomen en vermogen (in min) en ten slotte de netto-inkomensoverdrachten (uitkeringen uit schadeverzekeringen, ...).

Het gemiddeld beschikbare inkomen bedroeg in 2005 15.797 euro per inwoner in het Vlaamse Gewest. Dat was goed voor een 8ste plaats tussen de voorbeeldregio's. De inwoners van de Duitse Länder, de meer zuidelijk gelegen Britse regio's en Baskenland zijn welvarender. De Nederlandse en vooral de Scandinavische gebieden staan voor deze indicator na het Vlaamse Gewest in de ranglijst. Dit is anders dan in de BBP-rangschikking. In 2004 behaalde Vlaanderen een 10^e plaats.

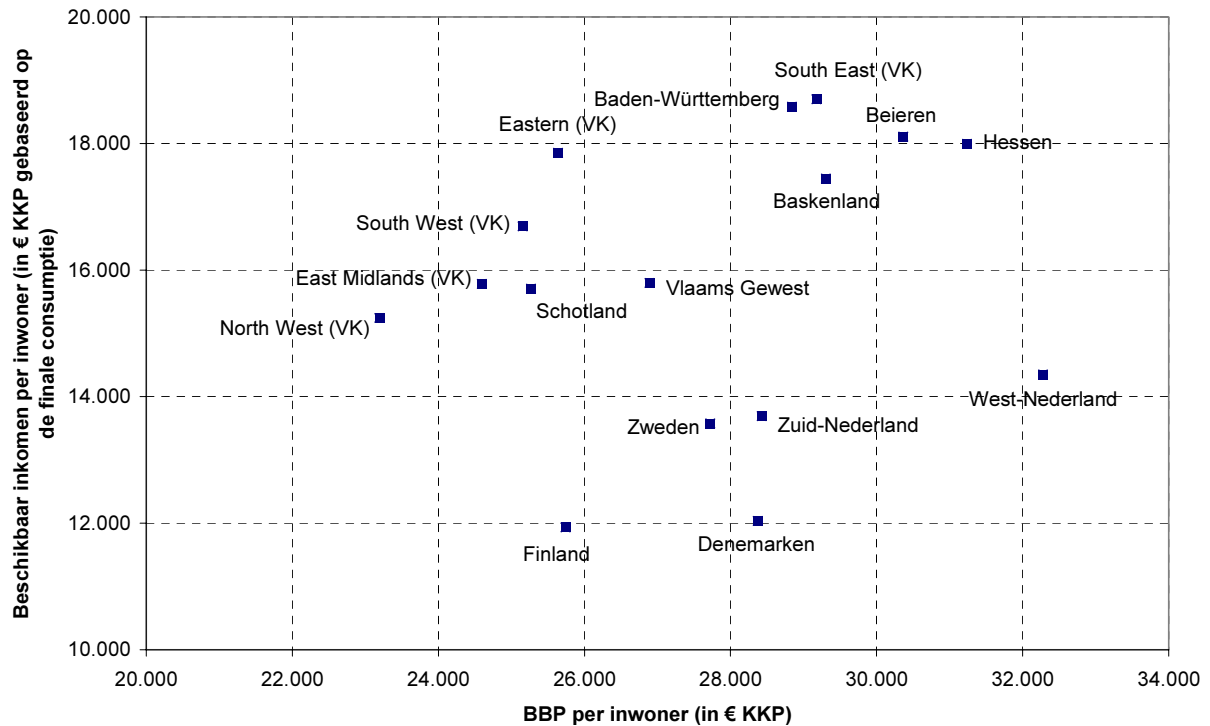
Een vergelijking met de hele set van EU-regio's kan niet gemaakt worden wegens het ontbreken van data.

Kaart 1 Spreiding van het BBP per capita in de Europese regio's in 2005

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Grafiek 1 Geproduceerde en verdiende welvaart in 2005

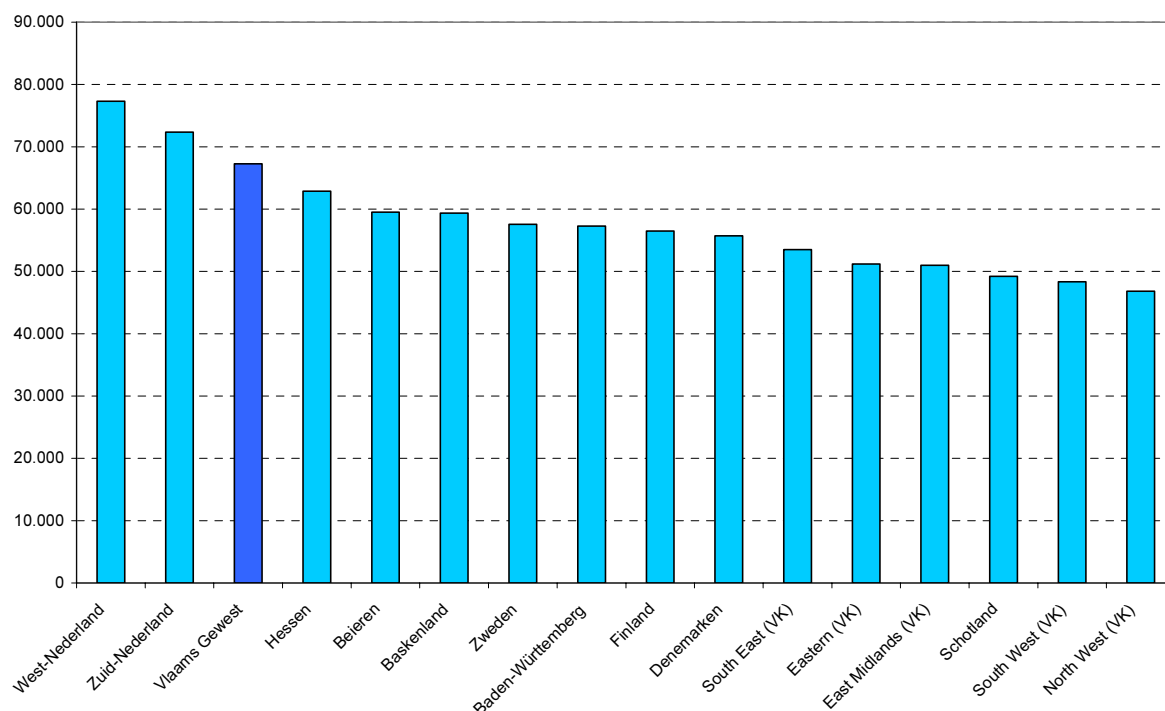
Bron: Eurostat

Vlaanderen dankt zijn welvaart in de eerste plaats aan de hoge **arbeidsproductiviteit (67.269 euro)**. Enkel West- en Zuid-Nederland gaan ons vooraf. Dat was een jaar eerder niet anders. De verschillen tussen de voorbeeldregio's zijn groter voor arbeidsproductiviteit dan voor BBP/hoofd. De Britse gebieden scoren hier het zwakst.

Ook in de lijst met 131 regio's doet Vlaanderen het zeer goed (11de positie), weliswaar een plaats lager dan bij de meting het jaar daarvoor.

De arbeidsproductiviteit ligt zeer hoog in Luxemburg (89.418 euro), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (83.014 euro), Hamburg (75.190 euro), Noord-Nederland (79.139 euro) en West-Nederland (77.357 euro).

Grafiek 2 De arbeidsproductiviteit in 2005 (in € per werkende)

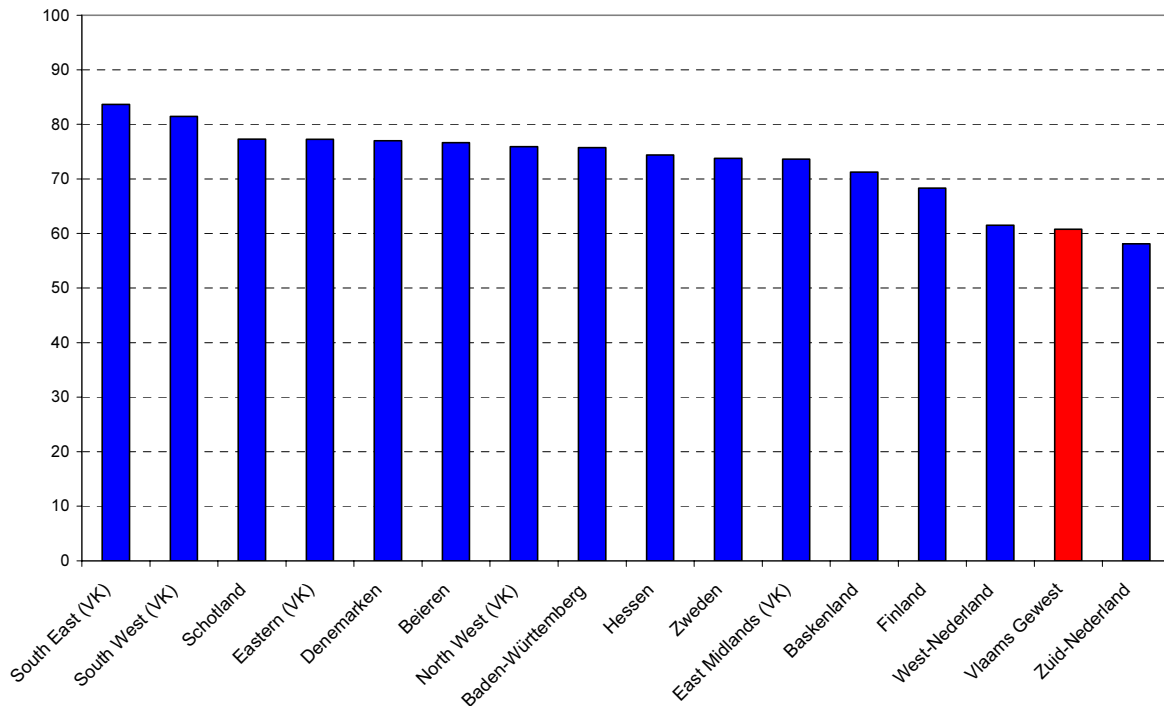

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Met een **werkgelegenheidsgraad** van 60,8% staat het Vlaamse Gewest anno 2005 voorlaatste in de benchmarklijst. De situatie is ongewijzigd gebleven ten opzichte van 2004. Deze zwakke prestatie kan deels verklaard worden door de nabijheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar vrij veel Vlaamse pendelaars werken. Op tien jaar tijd ging deze indicator toch met 4,7 procentpunt vooruit. Er zijn echter regio's die een veel sterkere vooruitgang boekten. Zo lag de werkgelegenheidsgraad in 1995 het laagst in Baskenland, maar deze klom er in tien jaar tijd met 21,2 procentpunt.

Ook in de ruime lijst van 131 gebieden blinkt Vlaanderen niet uit (derde kwartiel). We treffen zeer hoge werkgelegenheidsgraden aan in de meer verstedelijkte regio's zoals in Luxemburg (97,0%), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (98,6%), Londen (87,7%), South-East (83,4%) en South-West (81,2%).

Grafiek 3 De werkgelegenheidsgraad in 2005 (in %)

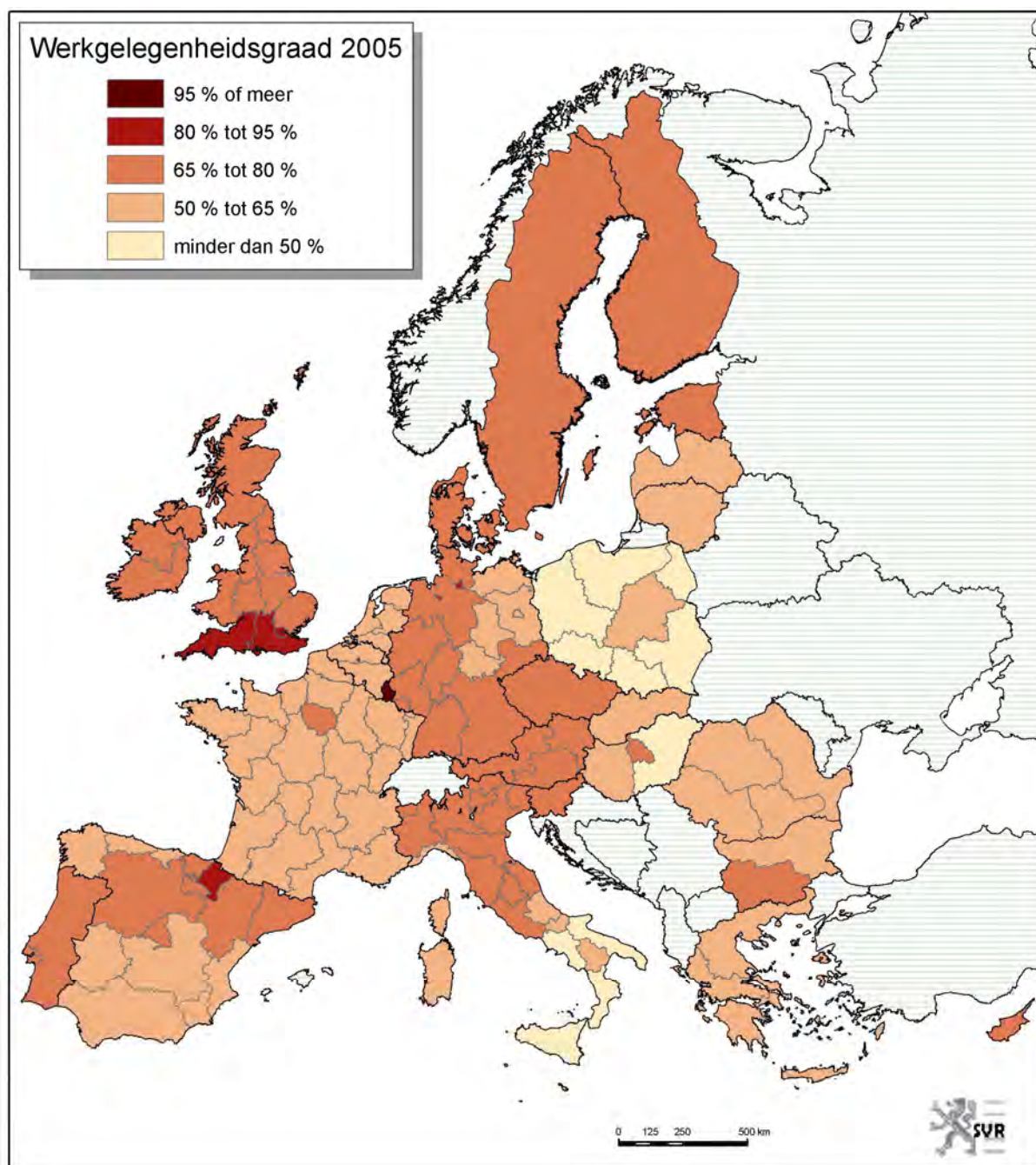

Bron: Eurostat, bewerking SVR

De demografische structuur van de bevolking is eveneens van belang voor de welvaartscreatie. De **bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar)** vormt in feite het aanbod aan menskracht op de arbeidsmarkt. Tweederde van de bevolking zit in de leeftijdsgroep waarop ze werkzaam kunnen zijn (65,8%, 10de plaats, net als in 2004), wat in Europese context een lage score is. Zweden en de Britse voorbeeldregio's halen nog lagere scores. In Vlaanderen voldoet de instroom van jonge potentieel actieve mensen (15-24j) niet langer om de potentiële uitstroom van oudere werknemers (55-64j) te compenseren.

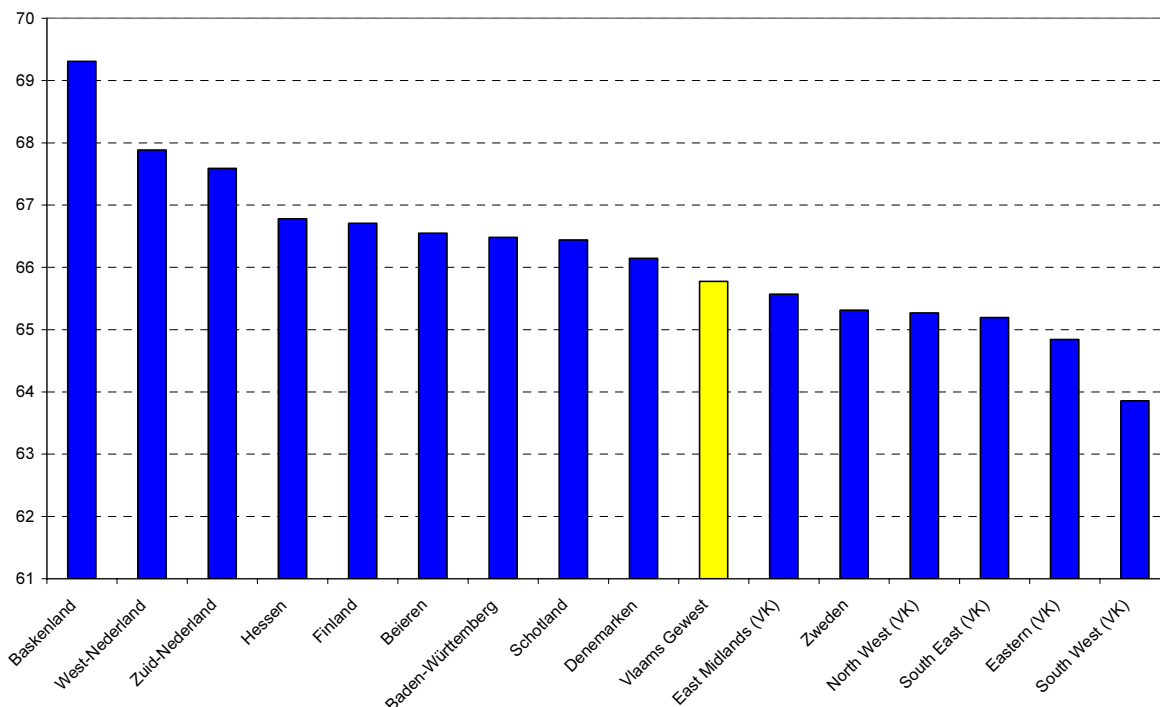
In het ruimere geheel van 131 regio's bevindt het Vlaamse Gewest zich in het derde kwartiel (86ste plaats).

Kaart 2 Spreiding van de werkgelegenheidsgraad in de Europese regio's, 2005

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Grafiek 4 Aandeel van de bevolking van 15-64 jaar in 2005 (in %)

Bron: Eurostat, bewerking SVR

De **gemiddelde loonkost per bezoldigde** is aan de hoge kant in Vlaanderen. Enkel in West- en Zuid-Nederland is de bezoldigde arbeid gemiddeld duurder in 2004. Dit is analoog aan de toestand in 2003. Baskenland noteert gemiddeld de laagste arbeidseenheidskost in de groep van voorbeeldregio's. In Europa zijn Bulgarije (2.777 euro) en de verschillende Roemeense regio's lagekostregio's (rond 3.300 euro).

Een dure factor arbeid vormt op zich geen probleem indien hij gecompenseerd wordt door een hoge arbeidsproductiviteit. De verhouding van beide is de **loonkost per eenheid product**. In het Vlaamse Gewest maken de lonen globaal 56% uit van de toegevoegde waarde anno 2004. In vier voorbeeldregio's is dat minder. Ook in 2002 en 2003 stond het Vlaamse Gewest op een 5de plaats in een rangschikking van laag naar hoog. De Duitse regio's en Finland nemen de koppositie in.

In het geheel van de regio's zakt Vlaanderen echter weg naar het derde kwartiel. De regio's met de laagste loonkost per eenheid product in Europa zijn Attiki in Griekenland (0,40 euro), Polcocco-Zachodni in Polen (0,40 euro), Severna in Bulgarije (0,40 euro), Veneto (0,42 euro), Emilia Romagna (0,43 euro), Toscane (0,43 euro) en Umbrie (0,43 euro) in Italië.

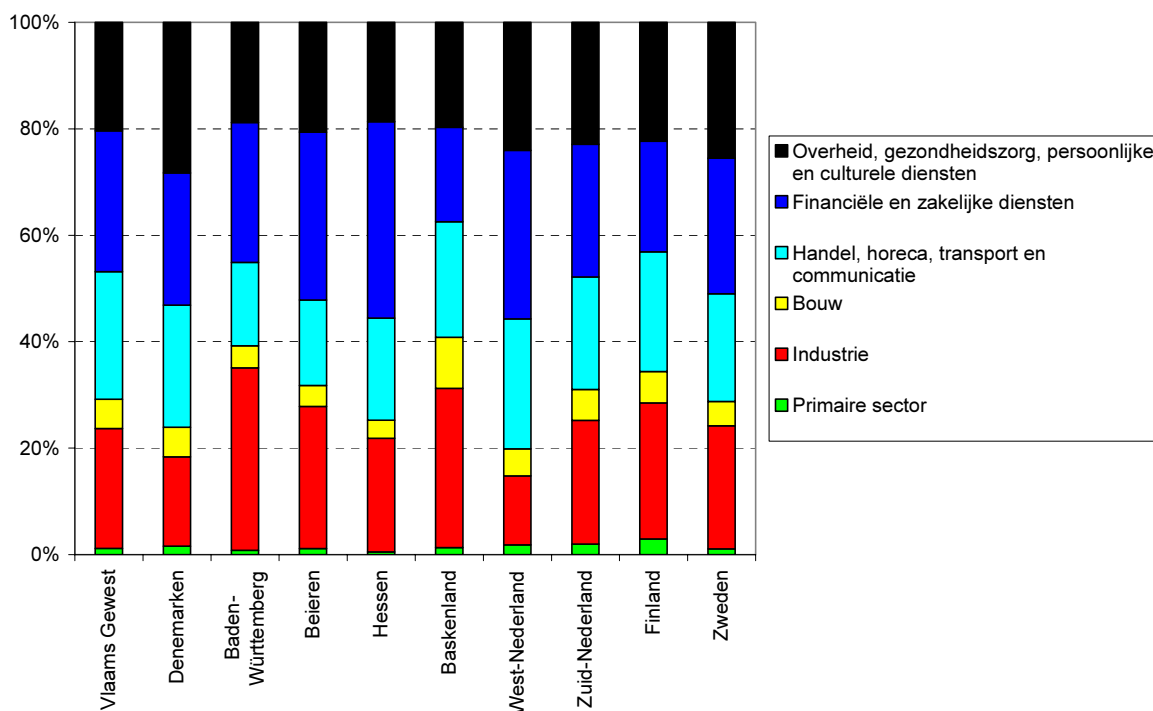
De **economische structuur** verschilt nogal tussen de voorbeeldregio's onderling. Zo vertegenwoordigt de **industrie** in 2005 een relatief groot deel van de toegevoegde waarde in Baden-Württemberg (34,3%). Ook in Baskenland is de industrie relatief belangrijk voor de creatie van toegevoegde waarde. In Denemarken en vooral in West-Nederland is de industrie minder belangrijk.

De **bouwsector** is opvallend sterk aanwezig in Baskenland (9,6%). In de overige regio's ligt het aandeel van deze sector ongeveer rond 5%, met uitzondering van Hessen en Beieren (minder dan 4%).

In West-Nederland en het Vlaamse Gewest zijn de **handel, horeca, transport en communicatie** het sterkst vertegenwoordigd (respectievelijk 24,4% en 23,9%) wat niet het geval is in de Duitse voorbeeldgebieden. De **financiële en zakelijke diensten** zijn zeer belangrijk in Hessen, Beieren en West-Nederland. Baskenland scoort hier veel zwakker. De **overheid, gezondheidszorg, persoonlijke en culturele diensten** ten slotte scoren het sterkst in Denemarken (28,3%). De Duitse regio's, maar ook Baskenland en het Vlaamse

Gewest realiseren een minder groot aandeel van de toegevoegde waarde via deze bedrijfstak. Het lage aandeel in Vlaanderen moet bekeken worden in relatie tot de nabijheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die een verzorgende functie uitoefent voor het Vlaamse hinterland. Er zijn geen gegevens beschikbaar voor de Britse regio's.

Grafiek 5 Aandeel van de bedrijfstakken in de bruto toegevoegde waarde in 2005 (in %)

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Investeren is geloven in de toekomst. Het kan gaan om de vervanging van versleten kapitaalgoederen, maar ook om de uitbreiding van de kapitaalstock. De **investeringsratio** is binnen de groep van voorbeeldregio's het hoogst in het Vlaamse Gewest (21,1% in 2004). Beieren en West-Nederland scoren ook relatief hoog. In Zweden, Hessen en een aantal Britse voorbeeldregio's zijn de investeringen verhoudingsgewijs minder belangrijk. Er zijn geen cijfers beschikbaar voor alle regio's.

1.2. Groei van de welvaart

De reële **groei van het BBP** in het Vlaamse Gewest bedroeg over de periode 2001–2005 gemiddeld 1,5%. Dit is op zich eerder bescheiden maar het ging dan ook over de jaren na het uiteenspatten van de ICT-zeepbel toen het bedrijfsleven saneringen doorvoerde.

In vergelijking met de voorbeeldregio's zit Vlaanderen in de middenmoot (er zij opgemerkt dat er geen gegevens zijn over de Britse NUTS-gebieden). Baskenland slaagde erin om in deze periode een gemiddelde reële groei van 2,9% neer te zetten. Ook Zweden (+2,6%) en Finland (+2,5%) presteerden goed. De zwakste prestatie stellen we vast in Baden-Württemberg (+0,4%) en Hessen (+0,5%).

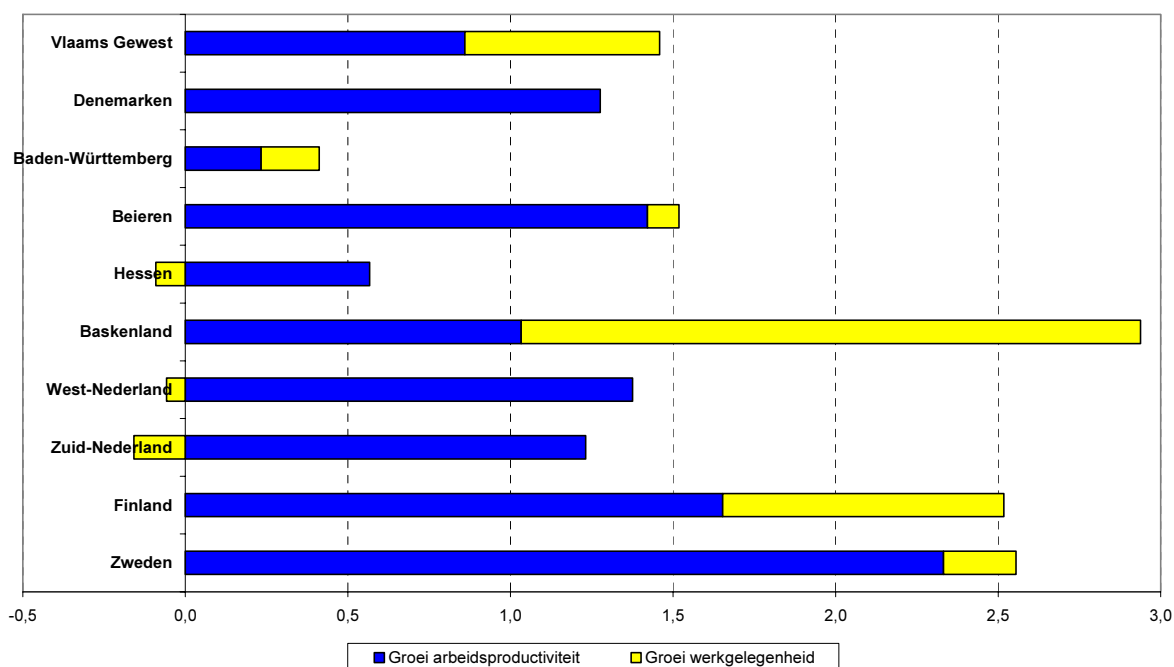
Een verdere analyse van de componenten van de economische groei leert dat vooral de **werkgelegenheidstoename** een verklaring biedt voor de sterke Baskische prestatie: met een jaarlijkse gemiddelde toename van 1,9% tijdens 2001–2005 deed geen enkele voorbeeldregio het beter. De Britse regio's – waarover hier wel gegevens bestaan – onderscheiden zich eveneens, gaande van +1,6% in South-West tot +0,8% in South-East. Zweden, Denemarken en de Nederlandse en Duitse voorbeeldregio's kenden nauwelijks een

aangroei van de werkgelegenheid, eerder zelfs een afname. Het Vlaamse Gewest presteert met een gemiddelde werkgelegenheidstoename van 0,6% matig.

In Zweden en Finland is de **groei van de arbeidsproductiviteit** (resp. +2,3% en 1,7% over 2001–2005) de motor van de economische ontwikkeling. Ook Beieren, Denemarken en de Nederlandse regio's kenden een relatief sterke productiviteitstoename, maar deze ging er niet hand in hand met de ontwikkeling van de werkgelegenheid. De groeicijfers van het BBP waren er trouwens matig. De arbeidsproductiviteit ontwikkelde zich in het begin van de 21ste eeuw eerder zwak in het Vlaamse Gewest (+0,9%). De prestaties van Hessen (+0,6%) en vooral Baden-Württemberg (+0,2%) zijn op dit gebied teleurstellend.

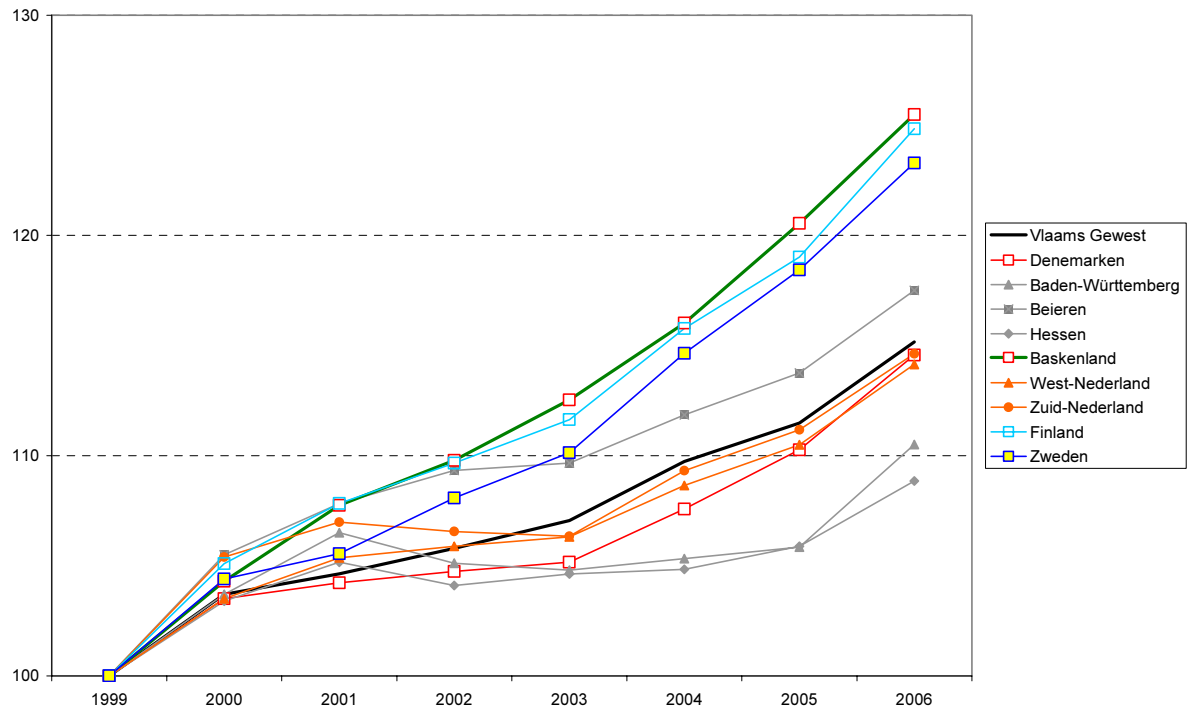
In 2006 veerde de economie overal op. Het BBP nam reëel toe met 3,3% in het Vlaamse Gewest. Ook in 2007 was de groei nog sterk. De meeste voorbeeldregio's groeiden iets sterker. Dit was vooral het geval voor Finland (+4,9%), Zweden (+4,1%) en Baskenland (+4,1%). De 'zwakste' prestatie komt op naam van Hessen (+2,8%). Data voor de Britse gebieden ontbreken.

Grafiek 6 Componenten van de reële groei van het BBP over 2001–2005

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Grafiek 7 Reële groei van de benchmarkeconomieën, 2000–2006

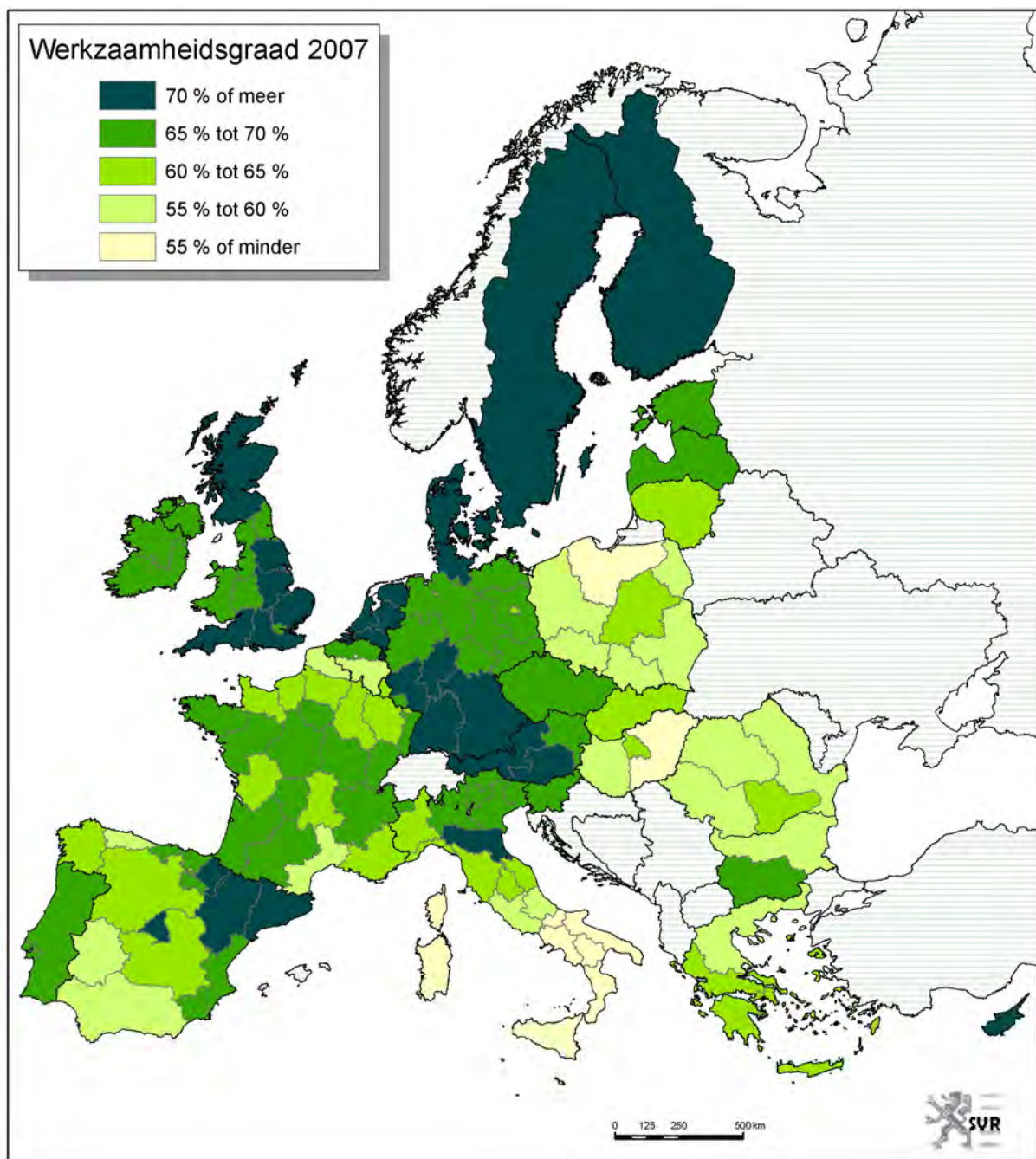

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

2. ARBEIDSMARKT

De Vlaamse werkzaamheidsgraad bedraagt in 2007 volgens de Eurostat-definitie 66,1%. Hiermee is onze regio hekkensluiter in de benchmarklijst, net als in 2005 en 2006. De topregio's zijn Denemarken (77,1%) en West-Nederland en het Britse South East (respectievelijk 76,3% en 75,6%). Baskenland maakte de afgelopen jaren sterke vorderingen. In het ruimere peloton van 125 EU-25 regio's staat Vlaanderen 60ste gerangschikt. Dat is beter dan in 2006 (66ste).

Kaart 3 Spreiding van de werkzaamheidsgraad in de Europese regio's, 2007

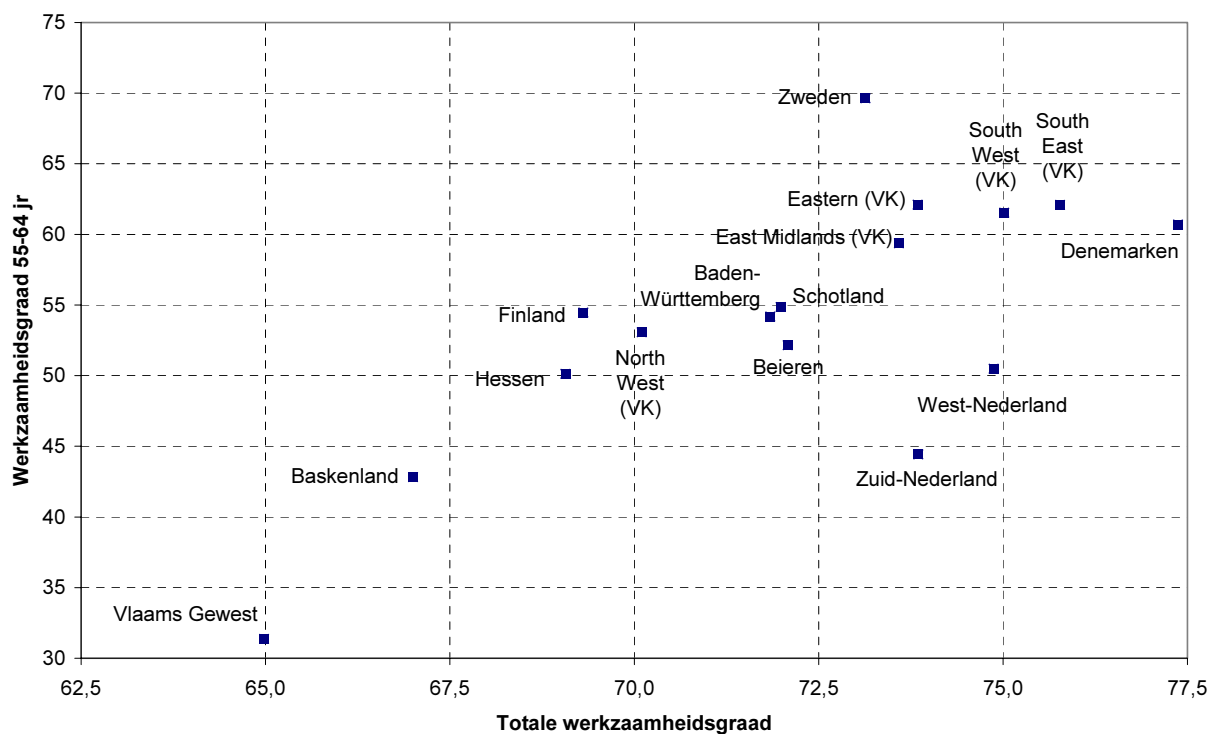

Bron: Eurostat, bewerking SVR

In de leeftijdscategorie van 55–64 jaar heeft Vlaanderen (34,2% in 2007) een nog grotere achterstand, hoewel het de laatste jaren enige vorderingen maakte. Het verschil met de voorlaatste in de rangschikking, Baskenland, beloopt 10 procentpunten. Verder bedraagt de Vlaamse werkzaamheidsgraad bij ouderen minder dan de helft van Zweden, topper in de ranglijst.

Het Vlaamse Gewest doet het ook in de ranglijst van 125 EU-25 regio's slecht (102de), maar kon toch een paar plaatsen winnen ten opzichte van 2006.

Grafiek 8 werkzaamheidsgraden in 2007 (in %)

Bron: Eurostat, bewerking SVR

De **werkloosheid** is in Vlaanderen relatief laag (4,3% in 2007). In vergelijking met de voorbeeldregio's staat Vlaanderen op de 5de plaats en kon het twee plaatsen winnen ten opzichte van 2006 (toen er ook reeds sprake was van drie plaatsen winst t.o.v. 2005). Denemarken, West- en Zuid-Nederland en het Britse South-West zetten een lagere werkloosheidsgraad op het scorebord.

In het Europese peloton situeert Vlaanderen zich in het eerste kwartiel. Ook in de rangschikking van alle EU-27 regio's kon Vlaanderen opklimmen.

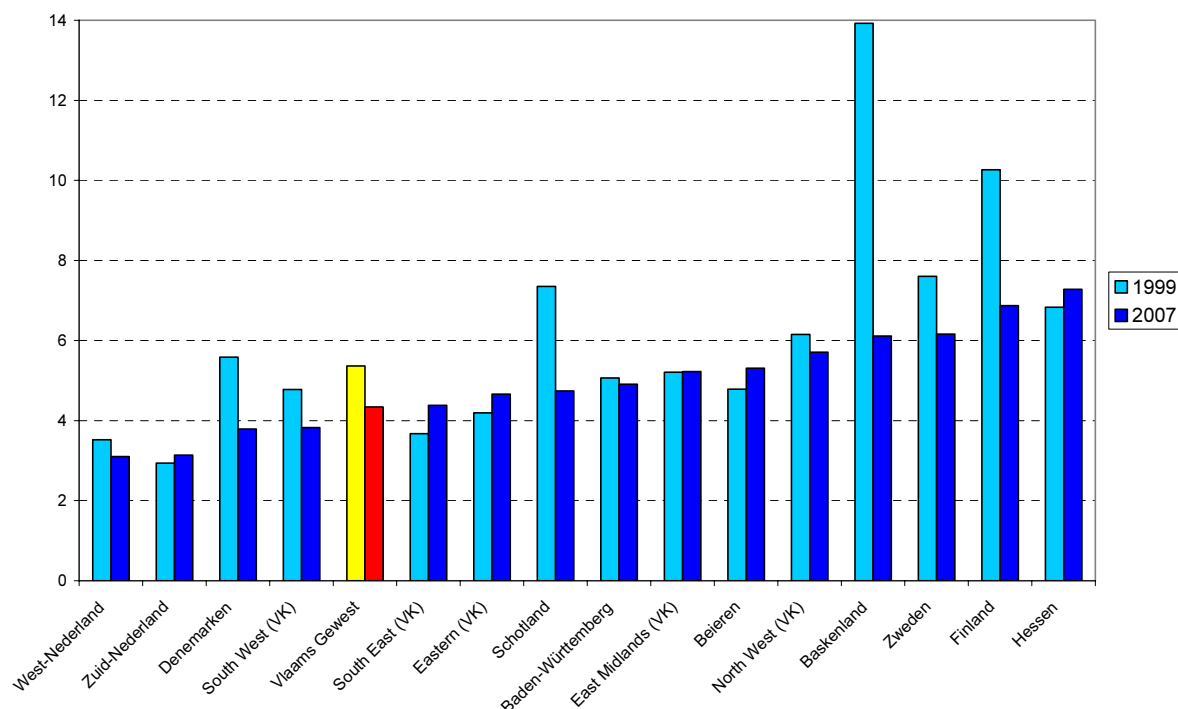
Baskenland was de laatste jaren opvallend succesvol in het terugdringen van de werkloosheid (van 13,9% in 1999 naar 6,1% in 2007).

Vlaanderen haalt in absolute en relatieve cijfers betere scores bij de mannelijke werkloosheid dan bij de vrouwelijke. Anno 2007 noteert de werkloosheidsgraad bij de mannen 3,8%. Dat is goed voor een 4de plaats tussen de voorbeeldgebieden. Met een vrouwelijke werkloosheidsgraad van 5,1% noteert Vlaanderen op een 9de plaats.

Vlaanderen doet het minder goed wat de **langdurige werkloosheid** betreft. Op drie Duitse Länder na is deze in het Vlaamse Gewest (1,6% in 2007) het hoogst van de voorbeeldregio's. Denemarken, Zweden en de Britse gebieden kennen op dit vlak het minste problemen. In vergelijking met 2006 wint Vlaanderen een plaats.

Ook op een ruimer Europees vlak gaan we de laatste jaren wat achteruit. De laagste langdurige werkloosheid treffen we aan in Provincia Balzano (0,4%), Westösterreich (0,7%), Denemarken (0,8%), Vallée d'Aoste (0,9%) en Cyprus (0,9%).

Grafiek 9 werkloosheidsgraad in 1999 en 2007 (in %)

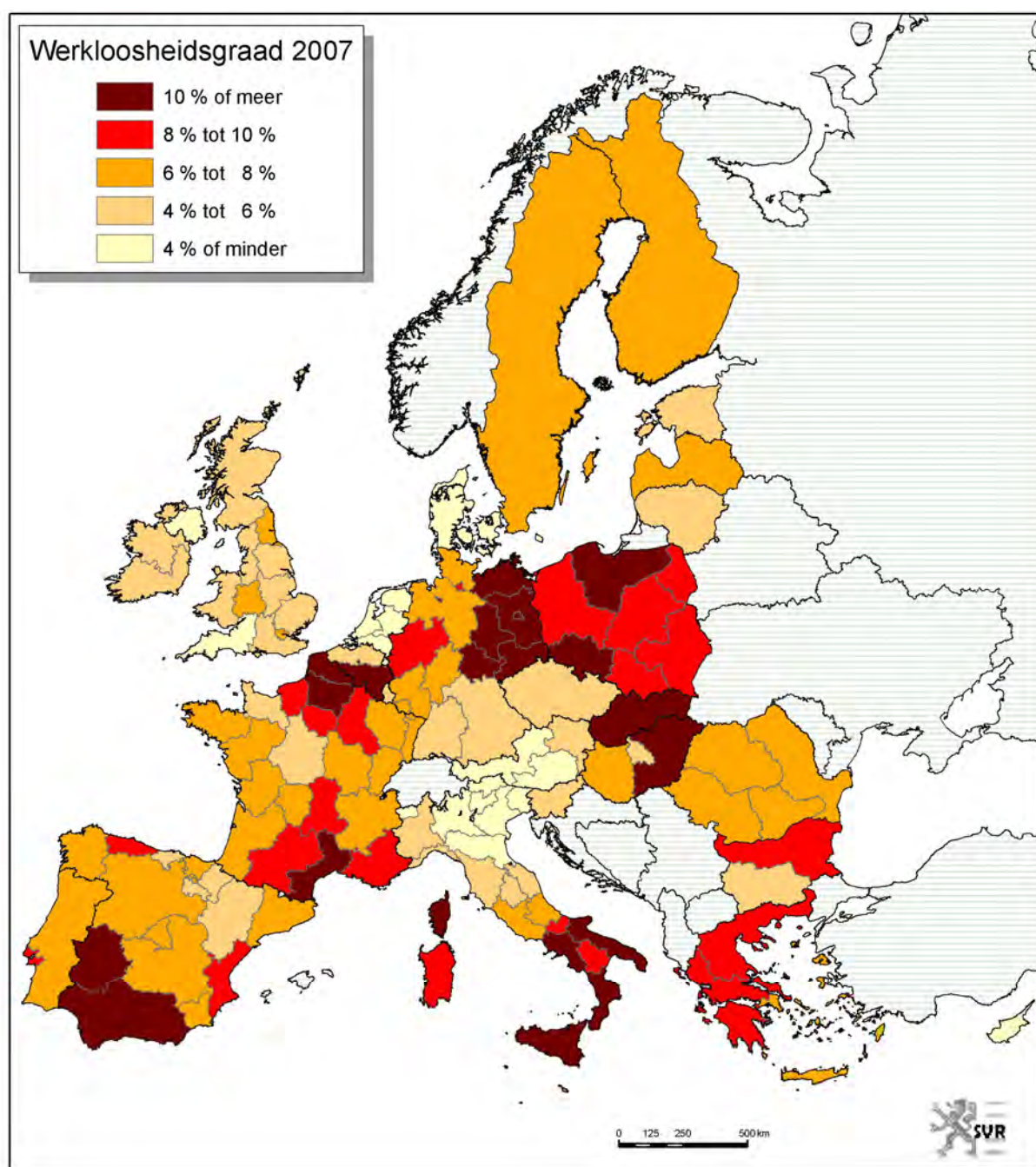

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

In de voorbeeldregio's is **deeltijdarbeid** goed ingeburgerd, met uitzondering van Baskenland (13,7%) en Finland (14,0%). Vlaanderen staat met 23,1% op een 14de stek in 2006, maar sluit toch nauw aan bij het gros van de topregio's. Uitschieters zijn West- en Zuid-Nederland (circa 45%).

Het aandeel **zelfstandigen en helpers** in de werkende bevolking is in het Vlaamse Gewest verrassend hoog (15,4% in 2006) in vergelijking met de benchmarkgebieden. Onze regio staat hiermee op een 2de plaats, na Baskenland. Dit beeld is anders in de ruimere set van EU-27 regio's. Vlaanderen bevindt zich daar in de middenmoot. Een hoge mate van zelfstandige activiteit kan wijzen op ondernemingszin, maar kan evenzeer een gevolg zijn van de noodzaak omwille van geringe mogelijkheden of relatief slechte voorwaarden om in loondienst te werken.

Kaart 4 *Spreiding van de werkloosheidsgraad in de Europese regio's, 2007*

Bron: Eurostat, bewerking SVR

3. INNOVATIEVE ECONOMIE

3.1. Voorwaarden voor innovatie

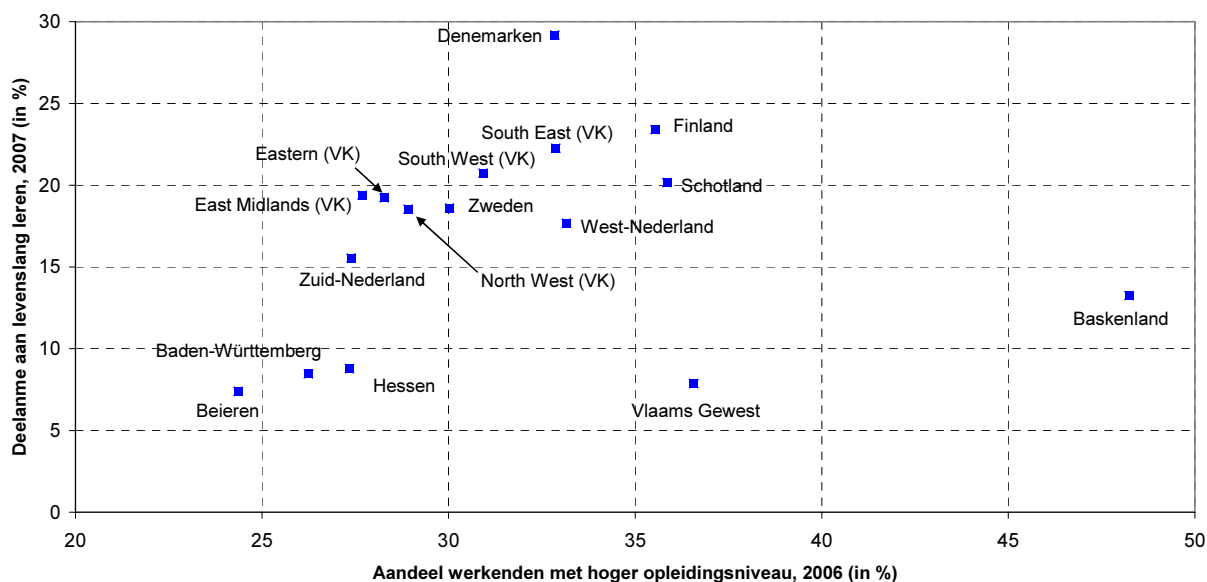
Vlaanderen heeft een goed **opgeleide beroepsbevolking** als troef. Anno 2007 heeft 36,5% van de werkenden een diploma van hogeronderwijs. In de ranglijst van voorbeeldregio's gaan enkel Baskenland en Schotland ons vooraf. In 2006 stond onze regio nog 2de genoteerd. Baskenland steekt met 48,6% ruim boven de andere gebieden uit. De Duitse regio's, Zuid-Nederland en een aantal Britse gebieden zijn hekkensluiter, zij het dat zij zich over het algemeen nog boven het Europese gemiddelde situeren.

Ook in de ruimere groep van 131 regio's doet het Vlaamse Gewest het uitstekend met een 8ste plaats (2 plaatsen winst ten opzichte van 2005). De regio's met het hoogste aandeel hoger opgeleiden (minstens hoger secundair onderwijs) zijn vooral stedelijke regio's zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (50,1%), Pais Vasco (48,2%), Ile de France (41,5%), Comunidad Foral de Navarra (40,8%) en Berlijn (38,1%).

In het Vlaamse Gewest nam in 2007 7,9% van de volwassen bevolking deel aan **levenslang leren**. Dat is een zwakke prestatie in vergelijking met de voorbeeldregio's. Enkel in Beieren is levenslang leren minder ingeburgerd. Denemarken, Finland en de zuidelijke Britse regio's halen beduidend betere resultaten (tussen 20 en 30%). De Duitse Länder scoren – net als Vlaanderen – zwak. Een jaar eerder bedroeg de waarde van de indicator nog 8,3% in Vlaanderen. Toen ging onze regio de drie Duitse benchmarkländer nog vooraf (15^e plaats).

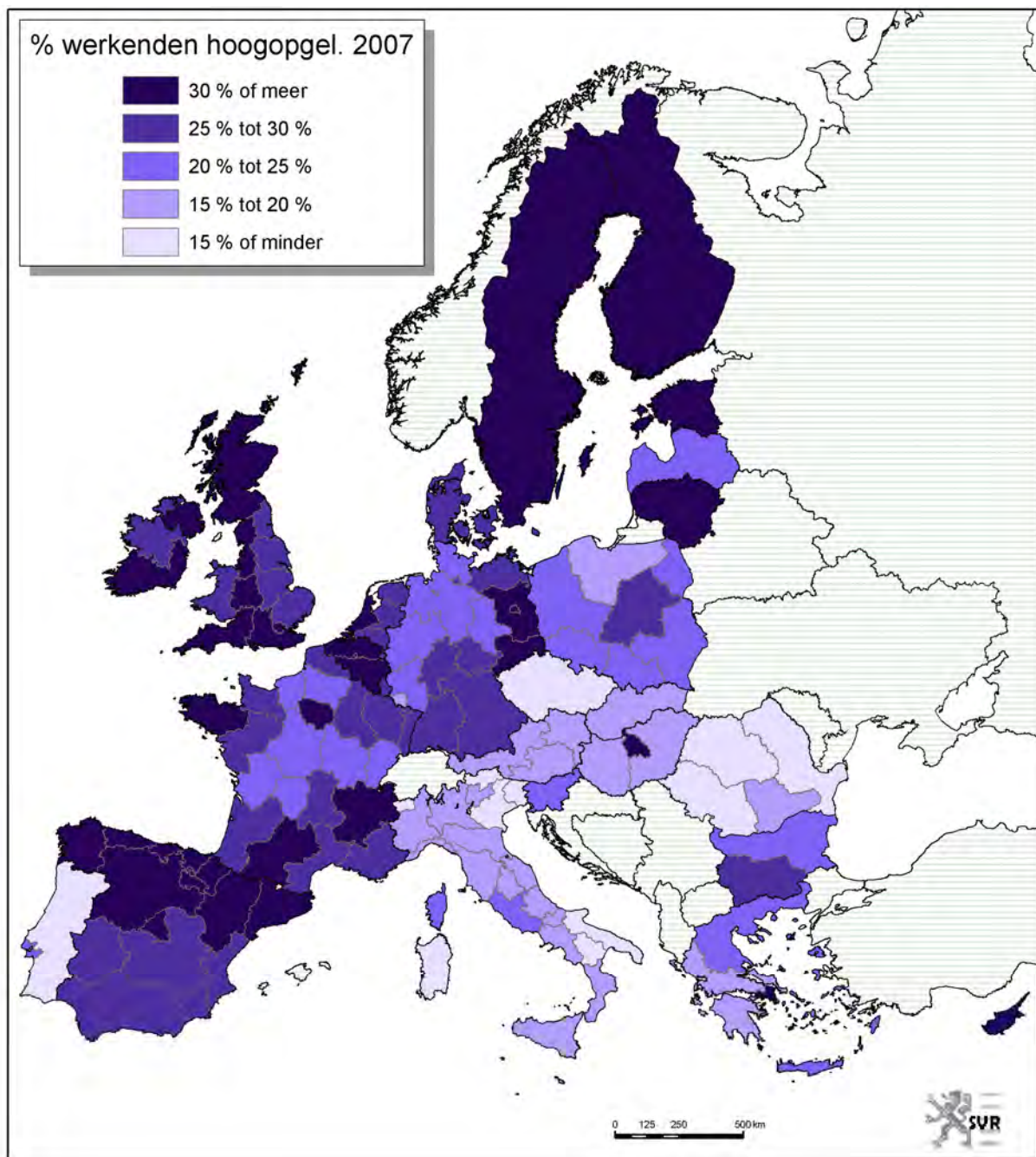
De Europese regio's waar volwassenen het meest opleiding volgen zijn Tsjechische Republiek (29,2%), Denemarken (29,2%), South-East (28,9%), South-West (27,6%) en Schotland (26,5%).

Grafiek 10 Voorwaarden voor innovatie

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Kaart 5 Spreiding van het aantal werkenden met een hoger opleidingsniveau in de Europese regio's, 2007

Bron: Eurostat, bewerking SVR

Werknemers, en de bevolking in het algemeen, moeten vertrouwd zijn met **ICT-toepassingen** opdat zij ingeschakeld kunnen worden in de kenniseconomie. Een minimum is dat zij een zekere vertrouwdheid met het internet hebben. Anno 2007 had 65% van de Vlaamse huishoudens toegang tot het internet. In 61% van de huishoudens betrof het een breedbandtoegang. De gezinnen uit de voorbeeldregio's hebben doorgaans meer toegang tot het internet. In West- en Zuid-Nederland is dat gemiddeld zelfs 84 en 80%. Slechts twee gebieden scoren minder goed dan Vlaanderen. In het Britse North West bedraagt het percentage 62%. In Baskenland zijn er echter merkbaar minder huishoudens met toegang tot het internet (50% in 2007). Op het vlak van breedbandtoegang zit onze regio in de betere middenmoot. De toppers zijn hier opnieuw West- en Zuid-Nederland (respectievelijk 76 en 71% in 2007), maar in negen voorbeeldgebieden heeft een lager percentage van de

huishoudens een breedbandtoegang. In Baskenland (40%) en Beieren (44%) is dit zelfs minder dan de helft.

In West- en Zuid-Nederland gebruikt gemiddeld 82 en 79% van de volwassen bevolking éénmaal per week het internet. Ook de Scandinavische landen scoren hoog (75 à 76%). In de meeste andere voorbeeldregio's is ongeveer twee derden regelmatige gebruiker. Baskenland is hekkensluiter: slechts 46% van de Basken gebruikte in 2007 minstens éénmaal per week het internet.

3.2. Kenniscreatie

De totale **uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling (O&O)** lopen in Vlaanderen volgens de Eurostat-definitie op tot 2,07% van het BBP. Onze regio bevindt zich daarmee in 2005 – net als vorige jaren – op een 10de plaats tussen de voorbeeldgebieden. Dit is een vrij matige prestatie. De top wordt aangevoerd door Baden-Württemberg, het Britse Eastern, Zweden en Finland. Baskenland en West-Nederland scoren het laagst en zitten ruim onder het gemiddelde voor de EU-27.

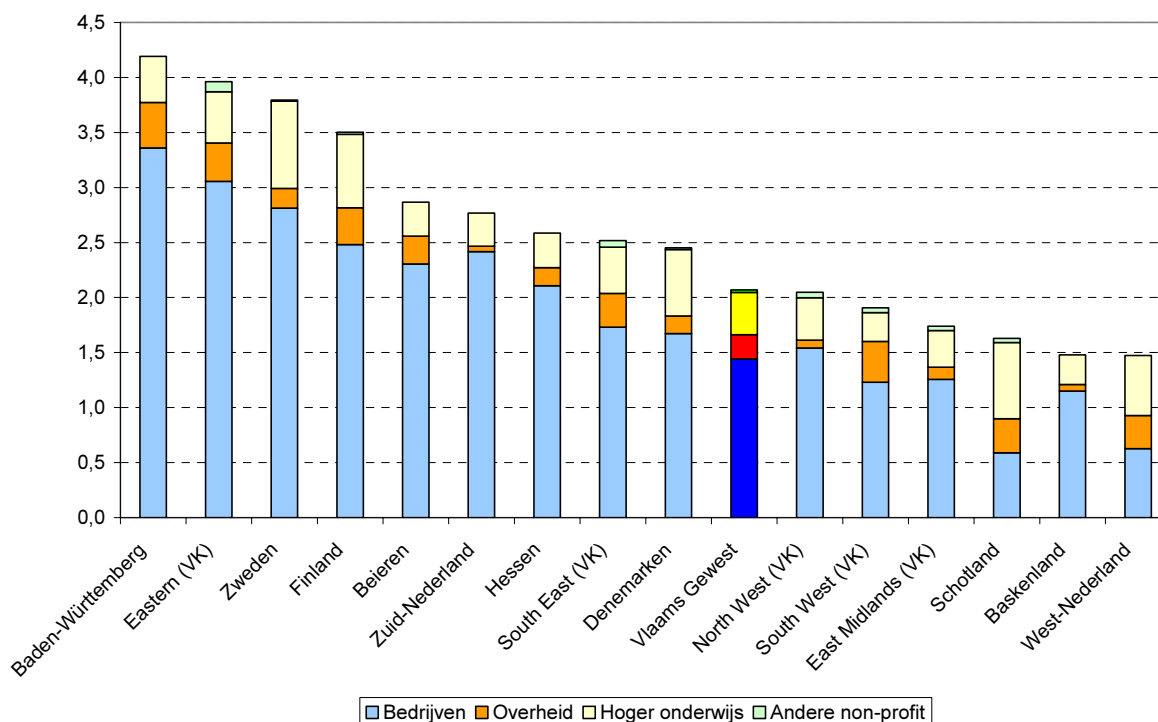
Vlaanderen doet het in de groep van 131 regio's naar verhouding veel beter (20ste plaats). De regio's met de hoogste uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling in relatie tot hun BBP zijn Baden-Württemberg (4,19%), Berlijn (3,82%), Eastern uit VK (3,96%), Zweden (3,80%) en Südösterreich (3,34%).

Er zijn geen grote verschillen naargelang de positie van Vlaanderen in de O&O-bestedingen van **bedrijven, overheid of hoger onderwijs**. Het gros van de inspanningen komt van de bedrijven (1,44% van het BBP in 2005). Dit is niet anders in de voorbeeldregio's.

De regio's waar bedrijven het meest in O&O investeren zijn Baden-Württemberg (3,36%), Eastern (3,06%), Zweden (2,81%), Zuid-Nederland (2,42%) en Bayern (2,31%).

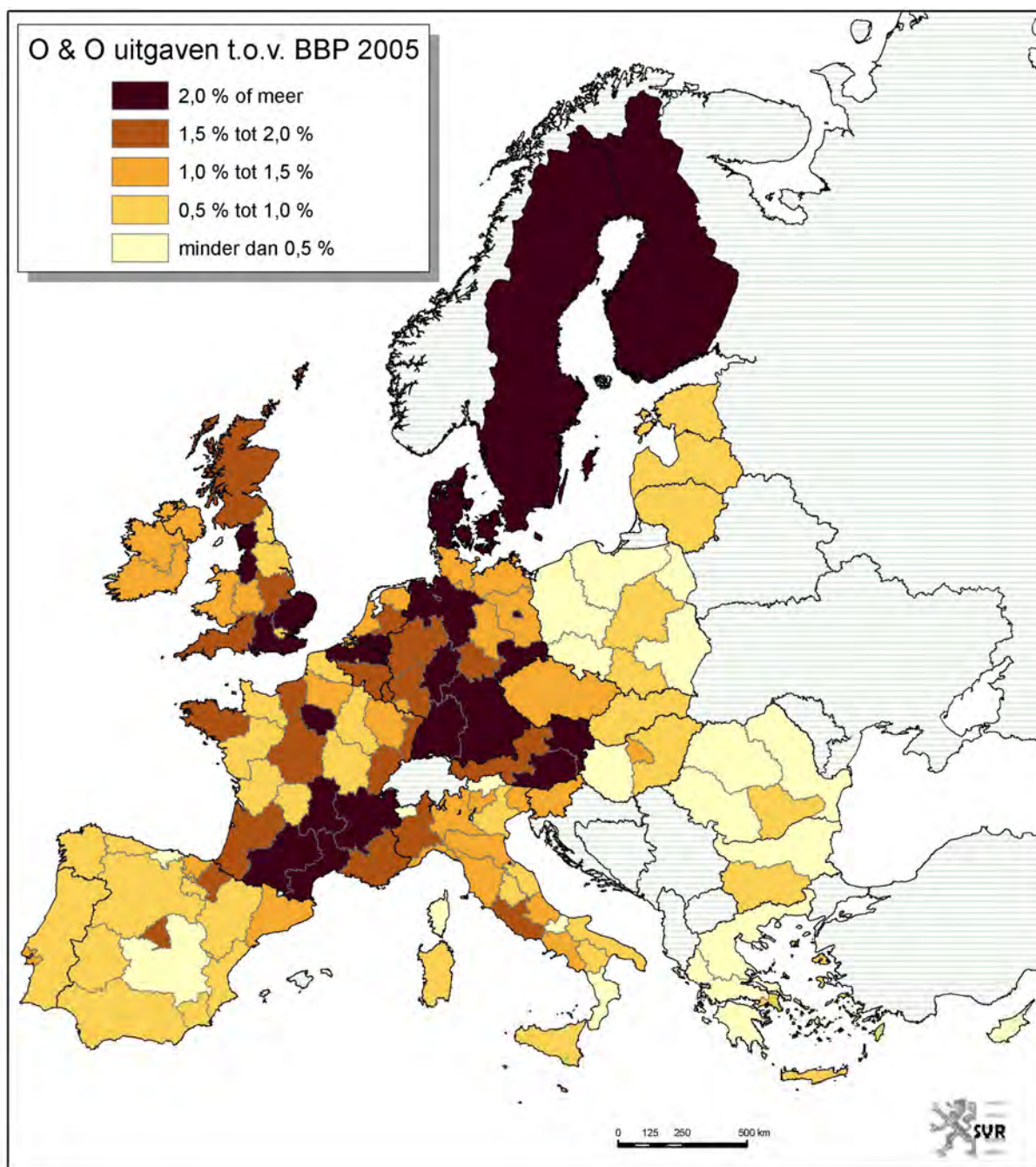
Het lijstje van regio's met de hoogste inspanning van de overheid op gebied van O&O ziet er anders uit: Berlijn (1,14%), Midi-Pyrénées (1,02%), Languedoc-Roussillon (0,80%), Yugoapadna uit Bulgarije (0,52%) en Ile de France (0,47%).

Grafiek 11 O&O-bestedingen in verhouding tot BBP, naar instantie (in %)

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

Kaart 6 Spreiding van de totale O&O-uitgaven in verhouding tot het BBP in de Europese regio's, 2005

Bron: Eurostat, bewerking SVR

3.3. Innovatie en ondernemerschap

De Global Entrepreneurship Monitor (GEM) peilt jaarlijks naar **het ondernemerschap** in diverse landen. Eén van de indicatoren is de Total Entrepreneurial Activity (TEA) rate. Dit is het aandeel van de volwassen bevolking dat bezig is met het opstarten van een zaak of een jong bedrijf runt.

Tabel 1 Total Entrepreneurial Activity (TEA) rate in de voorbeeldregio's

	2005	2006	2007
Vlaams Gewest	3,7	3,1	3,7
Denemarken	4,8	5,3	5,4
Baden-Württemberg *		4,6	n.b.
Beieren *		5,5	n.b.
Hessen *		5,0	n.b.
Baskenland	5,4	5,4	6,4
Nederland **	4,4	5,4	5,2
Finland	5,0	5,0	6,9
Zweden	4,0	3,5	4,2
North West (VK)	4,6	4,9	n.b.
East Midlands (VK)	5,5	6,1	n.b.
Eastern (VK)	5,4	5,7	n.b.
South-East (VK)	6,9	6,2	n.b.
South-West (VK)	6,9	7,6	n.b.
Schotland	5,8	4,2	n.b.

* Gemiddelde voor 2005/2006.

** Geen gegevens voor de Nederlandse regio's.

Bron: Global Entrepreneurship Monitor

Het Vlaamse Gewest is op het gebied van ondernemerschap nog steeds hekkensluiter. In 2007 bedroeg de Vlaamse TEA 3,7%. Het gros van de voorbeeldregio's heeft een ratio van 4 tot 7%. Vooral een aantal zuidelijke Britse regio's doet het goed. Het Zweedse ondernemerschap is aan de lage kant.

De lage score van het Vlaamse Gewest moet enigszins gerelativeerd worden. De TEA meet het nieuwe ondernemerschap. De familiale opvolging binnen bestaande bedrijven komt hier niet aan bod, wat nochtans veel voorkomt in Vlaanderen.

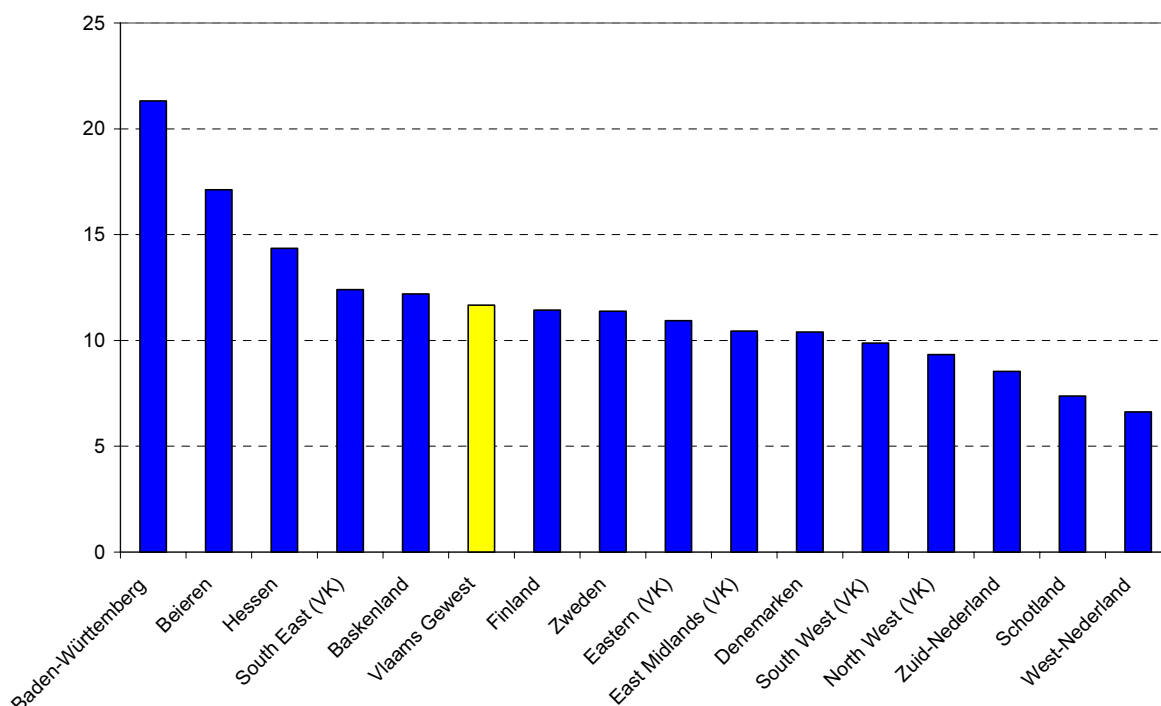
3.4. Toepassing van innovatie

Eens de voorwaarden om innovatie te scheppen gecreëerd zijn, moeten er daadwerkelijk mensen aan de slag gaan in bedrijven en sectoren die **kennisintensief** zijn. Dat wil zeggen dat deze bedrijfstakken globaal een relatief hoog O&O-percentages in verhouding tot hun omzet hebben. In 2006 is 11,7% van de Vlamingen werkzaam in kennissectoren. Concreet gaat het om bedrijven uit de **mediumhoogtechnologische of hoogtechnologische industrie of de hoogtechnologische diensten** (voorbeelden zijn de fabricage van telecommunicatieapparatuur, chemie en farmacie, computers, elektrische machines, informatica, onderzoekswerk, ...). De Duitse benchmarkländer staan afgetekend bovenaan. Het Britse South-East en Baskenland gaan Vlaanderen net vooraf. West- en Zuid-Nederland en Schotland zijn hekkensluiter.

Het Vlaamse Gewest staat 6de binnen de groep van voorbeeldregio's, waarmee het één plaats verliest ten opzichte van 2005.

Vlaanderen doet het relatief goed op het gebied van kennisintensiviteit van zijn sectoren als we het met de overige Europese regio's vergelijken (27ste plaats). Er zijn uiteraard regio's die op deze indicator nog beter scoren. De regio's met het hoogste aandeel van werkenden in de M-HT-industrie en KI-HT-diensten zijn Baden-Württemberg (21,3%), Bayern (17,1%), Alsace (16,2%), Piemonte (16,1%) en Lombardije (14,7%).

Grafiek 12 Aandeel werkenden in kennisintensieve sectoren in 2006 (in %)

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

In de subcategorie van de mediumhoogtechnologische of hoogtechnologische industrie doet Vlaanderen het iets beter (5de plaats met 7,6%). Ook hier wordt de top aangevoerd door de Duitse Länder en staat Baskenland op de vierde plaats. De laagste scores zijn weggelegd voor West-Nederland en Schotland. Ook in 2005 stond Vlaanderen op de vijfde plaats.

Bij de hoogtechnologische diensten bevindt het Vlaamse Gewest zich met 4,1% op een 7de plaats. Het Britse South-East is hier koploper met 6,0%. De Duitse regio's en Baskenland doen het veel minder goed en scoren lager dan het Vlaamse Gewest. In vergelijking met 2005 wint Vlaanderen twee plaatsen.

Op twee andere indicatoren doet Vlaanderen het relatief zwak: onze regio bekleedt in 2006 (net als in 2005) een 15de plaats (7,9%) in de lijst van de **kennisintensieve marktdiensten** (financiële en zakelijke diensten, luchtvaart, transport over water). West-Nederland voert hier het klassement aan (12,5%).

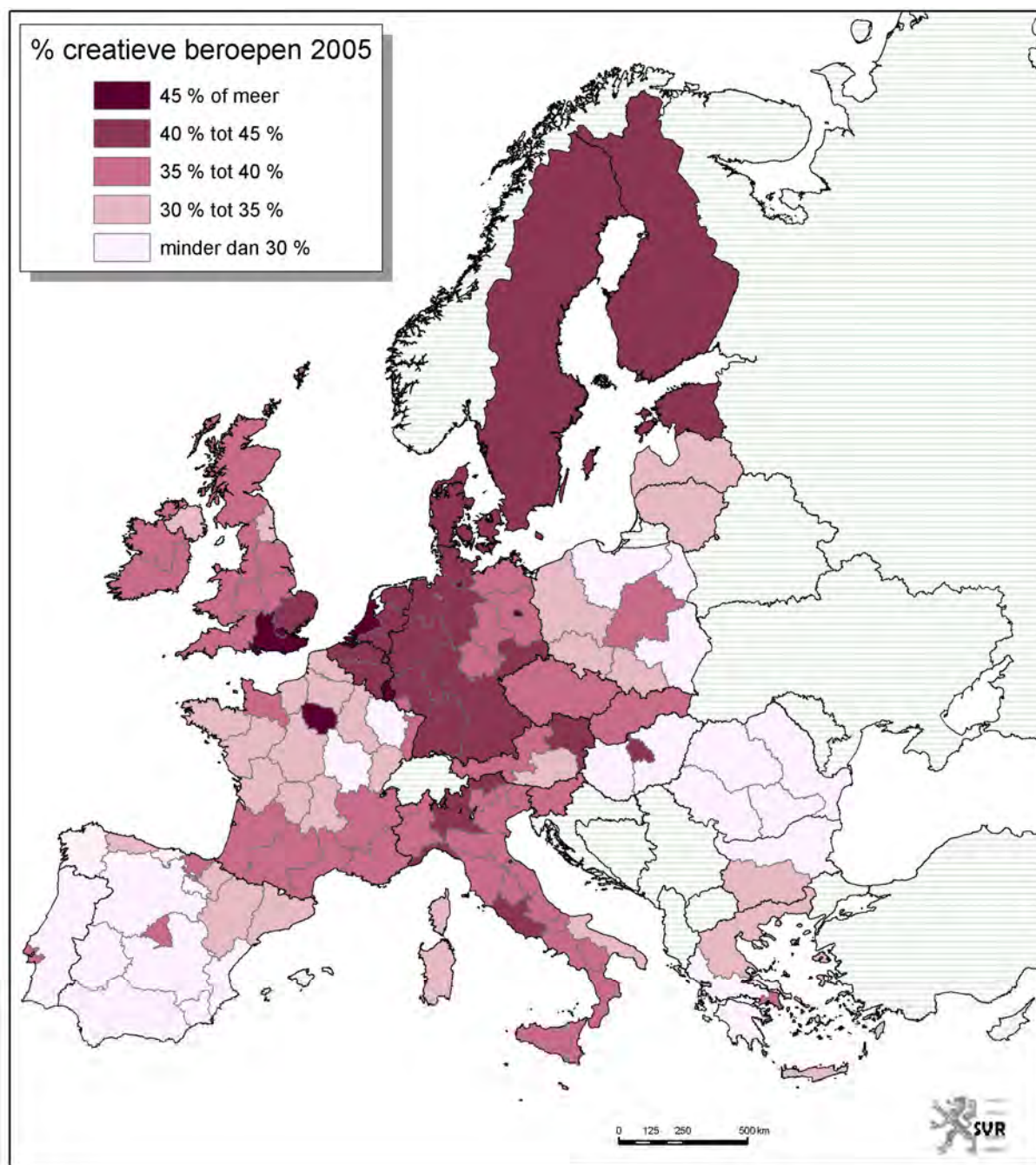
Met 3,6% staat het Vlaamse Gewest 9de in de lijst van **kennisintensieve financiële diensten**. Hessen en een paar Britse regio's munten hier uit. In vergelijking met 2005 verliest Vlaanderen twee plaatsen.

Het Vlaamse Gewest telde anno 2006 43,8% **creatieve beroepen in zijn beroepsbevolking**. West-Nederland voert de rangschikking aan. Voorts scoren ook het Britse South-East, de Scandinavische regio's en Hessen goed. Baskenland en een aantal Britse gebieden tellen het laagste aandeel creatieve beroepen. Toch zijn de onderlinge verschillen tussen de 16 gebieden in kwestie niet zo groot.

Vlaanderen bekleedde in 2006 een 8ste positie. In 2005 stond het nog 5de. Denemarken, Finland en Zuid-Nederland gingen Vlaanderen sindsdien voor.

In de grote groep van regio's zijn volgende regio's de toppers: Ile de France (58,5%), Berlijn (52,5%), Londen (52,3%), Brussels Hoofdstedelijk Gewest (51,3%) en Hamburg (50,3%). Er is een duidelijk verband met de grootstedelijke functie.

Kaart 7 *Spreiding van het aandeel creatieve beroepen in de Europese regio's, 2005*

Bron: Eurostat, bewerking SVR

3.5. Intellectuele eigendom

Het sluitstuk van het innovatieproces kan veilig gesteld worden aan de hand van een aanvraag voor een **patent**. Bij de interpretatie van deze gegevens moet men rekening houden met het feit dat niet voor elk onderzoekswerk een patent aangevraagd wordt. Bovendien hebben de recentste statistieken over het aantal aangevraagde patenten in de Europese NUTS-gebieden nog steeds betrekking op het jaar 2002⁴.

⁴ Eurostat publiceert weliswaar voorlopige data voor 2003, maar die zijn onvolledig.

Het Vlaamse Gewest noteerde 161 aangevraagde patenten per miljoen inwoners in 2002. Dit ligt ver onder voorbeeldregio's zoals Zuid-Nederland (659), Baden-Württemberg (600) en Beieren (466). Baskenland en een aantal Britse gebieden leggen hier de minste troeven neer.

Het Vlaamse Gewest stond anno 2002 op een 10de plaats.

Voor de categorie van **hightech, biotech en ICT-patenten** vinden we het Vlaamse Gewest op een 9de plaats terug (51 per miljoen inwoners). Zuid-Nederland staat hier afgetekend aan de top (406).

De topregio met het meest patentaanvragen voor biotech is Berlijn. Voor ICT- en hightechpatenten steekt Zuid-Nederland er sterk bovenuit.

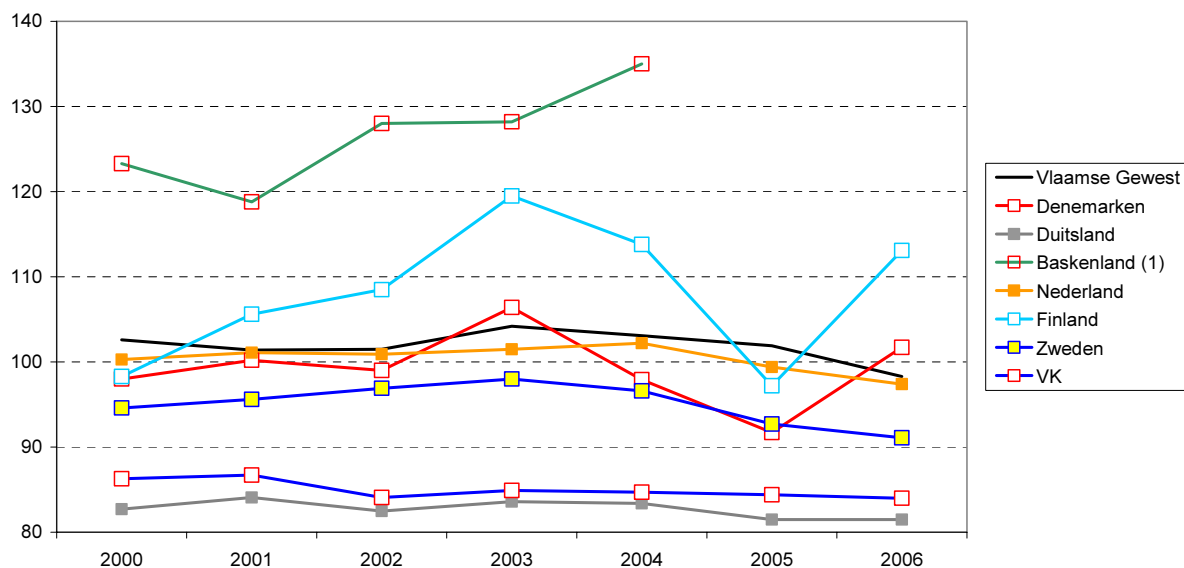
4. ASPECTEN VAN DUURZAAMHEID

Economische groei mag niet ten koste gaan van andere waarden zoals ecologische en sociale waarden. Het meetinstrumentarium voor het meten van het duurzaamheidsprincipe staat nog in zijn kinderschoenen. Omwille van internationale vergelijkbaarheid kiezen we hier voor drie structuurindicatoren uit het Lissabonproces. Om de zuivere sociaal-economische doelstellingen in een breder perspectief van duurzame welvaart te plaatsen werd besloten om een aantal indicatoren op het vlak van milieu, energie en mobiliteit te monitoren. Het is niet eenvoudig om coherent datamateriaal op regionaal vlak te verkrijgen. Waar nodig werd daarom de waarde voor het overkoepelende land gebruikt.

De eerste indicator heeft betrekking op de **reductie van broeikasgassen**. Het Kyoto-protocol bepaalt dat de lidstaten tegen 2008–2012 de uitstoot van deze schadelijke stoffen met 8% moeten terugdringen. Concreet wordt het verbruik van 6 types van broeikasgassen opgevolgd en afgezet tegenover een basisjaar (doorgaans 1990 voor de niet-fluorescerende gassen en 1995 voor de fluorescerende gassen).

Aanvankelijk werd weinig resultaat geboekt met de reductie van de uitstoot van broeikasgassen in het Vlaamse Gewest. Sedert 2004 is er echter sprake van een lichte vermindering. In 2006 noteert de waarde 98,3 voor het Vlaamse Gewest. Dat neemt niet weg dat er nog een inspanning nodig is om het uiteindelijke streefcijfer van 94,8 voor 2008–2012 te behalen.

Grafiek 13 Uitstoot van broeikasgassen in CO₂-equivalent (basisjaar = 100)
2000–2006

(1) Omvat de directe uitstoot van CO₂, CH₄ en N₂O en omvat niet de uitstoot van HFC's, PFC's en SF₆.
Bron: Eurostat, VMM, VITO.

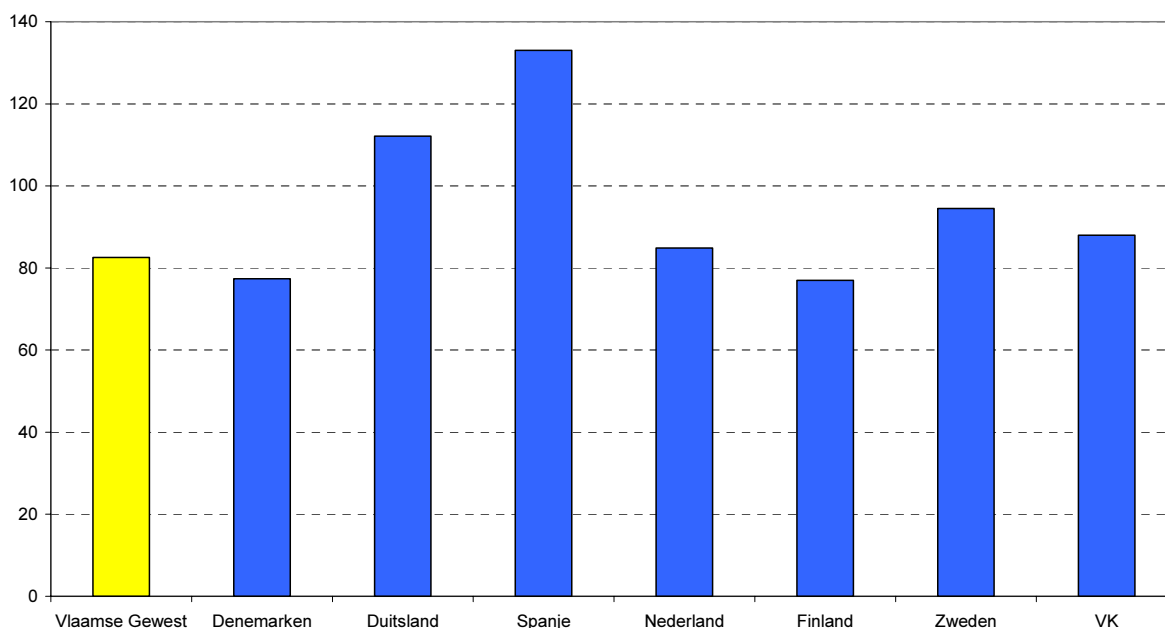
De situatie is uiteenlopend in de voorbeeldgebieden. In Zweden en het Verenigd Koninkrijk verminderde de uitstoot van broeikasgassen de laatste jaren geleidelijk. In beide landen is de doelstelling al een tijdje bereikt. Ook Nederland en Duitsland zijn op de goede weg. Vooral in de tweede helft van de negentiger jaren maakten beide landen vorderingen. Hun streefdoelen zijn niet zo veraf meer. Ook Finland kon de uitstoot van broeikasgassen tot ongeveer de eeuwwisseling verminderen. Nadien schommelt de waarde van de indicator er. In 2005 zat Finland onder de doelwaarde, maar in 2006 was er sprake van een verslechtering en zit het land opnieuw duidelijk boven de doelstelling. Denemarken boekte tot 2000 successen maar nadien schommelt de waarde van de indicator. In 2006 is ook Denemarken nog een eind van de doelwaarde verwijderd. Er is geen specifieke doelwaarde voor het

Spaanse Baskenland geformuleerd. De waarde van de indicator verslechterde er echter doorheen de jaren. Er zij vermeld dat heel Spanje in 2006 nog een eind verwijderd was van de doelstelling met betrekking tot de uitstoot van broeikasgassen.

De **energie-intensiteit** geeft de efficiëntie weer waarmee een economie energiebronnen aanwendt. Het gaat om het bruto binnenlandse verbruik van olie, kolen, aardgas, elektriciteit en hernieuwbare energie ten opzichte van het BBP. In het Vlaamse Gewest bedroeg de energie-intensiteit in 2006 260 à 270 kg olie-equivalent (kgoe) per 1.000 €. De energie-intensiteit van onze economie is de laatste tien jaren afgenomen, maar blijft relatief hoog in vergelijking met de benchmarkgebieden. Met uitzondering van Finland scoort elke regio of land lager. Denemarken is het efficiëntst (118 kgoe / 1.000 €). Ook Duitsland scoort vrij laag (155 kgoe / 1.000 €). Elk gebied wist doorheen de jaren energie-efficiënter te worden. Zweden maakte hierin de sterkste vorderingen (circa 30% lagere indicator tussen 1995 en 2006).

De structuurindicator die in het Lissabonproces voor mobiliteit wordt gehanteerd is het **volume vrachttransport in verhouding tot het BBP**. Het gaat om de verhouding tussen ton-kilometer transport via de diverse modi (weg, spoor en binnenlandse waterwegen) en het BBP, met als referentiejaar 2000 (gelijk aan 100). Anno 2007 bedroeg de waarde van deze indicator 82,6 in het Vlaamse Gewest. Daarmee wist Vlaanderen het volume transport onder controle te houden in vergelijking met de economische groei. Denemarken en Finland (respectievelijk 77,4 en 77,0 in 2007) realiseerden eveneens een sterke daling. Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden noteerden evenzeer lagere waarden dan in 2000. Duitsland (112,1) en vooral Spanje (133) kenden een groei van de intensiteit van het vrachttransport vergeleken met 2000.

Grafiek 14 Volume vrachttransport in verhouding tot het BBP in 2007 (in %)

Bron: Eurostat, AD Statistiek, NMBS.

5. CONCLUSIE DEEL 1

Deze studie wou nagaan in welke mate de sociaaleconomische situatie van Vlaanderen evolueert in vergelijking met 15 voorbeeldregio's op het gebied van economie en technologisch-innovatieve ontwikkeling. Vlaanderen kon zijn positie ten opzichte van vorig jaar op de meeste punten handhaven maar maakte niet echt vooruitgang.

Wat het BBP per inwoner betreft, staat het Vlaamse Gewest nog steeds op een tiende plaats op zestien in 2005, net zoals het jaar daarvoor. Vlaanderen dankt zijn geproduceerde welvaart vooral aan de hoge arbeidsproductiviteit. Op deze indicator en de andere factoren van het BBP per hoofd blijft de positie van Vlaanderen status quo ten opzichte van de nulmeting. Dit is ook het geval voor de loonkost per eenheid product.

Het Vlaamse Gewest onderscheidt zich niet bijzonder door een sterke economische groei. Deze was relatief matig in de jaren 2001–2005, er waren voorbeeldregio's die het beter deden. In 2006 was er algemeen een herleving van de economische groei ook in Vlaanderen, zij het dat er nog sterkere groeiers konden gevonden worden.

Vlaanderen is hekkensluiter op het vlak van de werkzaamheid. Hier trad op één jaar tijd geen verandering op. Wel wist Vlaanderen het relatief beter te doen inzake de werkloosheidsgraad (van een 10de plaats in 2005 naar een 7de in 2006). Dat neemt niet weg dat de langdurige werkloosheid een aandachtspunt is in Vlaanderen vergeleken met de overige gebieden.

De positie van Vlaanderen in de innovatieketen levert een gemengd beeld op: onze goed opgeleide beroepsbevolking is een belangrijke voorwaarde om aan innovatie te doen, maar Vlamingen nemen te weinig deel aan levenslang leren, althans in vergelijking met de voorbeeldgebieden. Ten opzichte van de vorige meting doet onze regio het iets minder goed goed op dit aspect van innovatie. De O&O-bestedingen als indicatie voor kenniscreatie zijn matig hoog in Vlaanderen, net als bij de nulmeting.

Er schort iets met het ondernemerschap: Vlaanderen situeert zich hier nog steeds achteraan het peloton. Nochtans is dit één van de voorwaarden om innovatie in praktische toepassingen om te zetten. Dat zorgt uiteindelijk voor toegevoegde waarde. Wat het aantal werkenden in kennisintensieve sectoren betreft, doet Vlaanderen het matig goed, zij het één plaats slechter dan bij de nulmeting. Ook voor het aandeel creatieve beroepen zakt Vlaanderen een paar plaatsen. Er zijn geen recente data over patenten beschikbaar. Vlaanderen blinkt hier niet bijzonder uit.

Het blijft moeilijk om de veranderingen van een regio op één jaar tijd te detecteren. Structurele evoluties hebben meer tijd nodig vooraleer ze doordringen. Een pijnpunt blijft het beschikbare statistische materiaal dat niet steeds van recente datum is, zeker niet in een internationale context.

Indien Vlaanderen een topregio wil worden zal er beterschap moeten komen met betrekking tot de werkgelegenheidsgraad, het ondernemerschap, de werkzaamheidsgraad vooral van de oudere werknemers, de deelname aan opleidingen en ten slotte zal de inbreng van O&O-middelen van overheid en bedrijven moeten stijgen in relatie tot het BBP.

DEEL II

LANGETERMIJNACTIEPLANNEN IN VOORBEELDREGIO'S

Hierna volgt een kort overzicht van de wijze waarop de voorbeeldregio's of landen hun langetermijnpolitiek aanpakken. Telkens geven we aan welke visie zij voor hun regio voor ogen hebben en welke strategie ze willen volgen om deze ambitie waar te maken. Waar mogelijk beschrijven we de indicatoren waarmee de regio's hun beleid willen opvolgen.

1. VERENIGD KONINKRIJK

In het Verenigd Koninkrijk werden in 1999 Regional Development Authorities (RDA's) opgericht om het regionale ontwikkelingsbeleid nieuw leven in te blazen: de economische prestaties van de Britse regio's moeten verbeterd worden en de groeiverschillen verminderd.

De Britse centrale overheid werkt momenteel aan een nieuw kader voor regionale ontwikkeling. De bedoeling is de taakinvulling van de Regional Development Authorities (RDA's) af te bakenen. De taakstelling ziet er als volgt uit:

1. een langetermijndoel voor de economische groei per capita;
2. productiviteit (bruto toegevoegde waarde per uur);
3. werkzaamheidsgraden;
4. kennisniveau van de bevolking op beroepsactieve leeftijd;
5. innovatie (% O&O-bestedingen);
6. ondernemingen (aantal starters per 10.000 volwassenen);
7. doelstellingen m.b.t. duurzame ontwikkeling en economische opportuniteiten voor allen;
8. een aantal specifieke regionale verzuchtingen.

De Regional Economic Strategies (RES) van elke Engelse regio moeten duidelijk gefocust zijn op economische ontwikkeling. De acties dienen gebaseerd te zijn op de principes van duurzame ontwikkeling.

De RES zijn bedoeld voor alle regionale actoren en i.h.b. deze die met economische ontwikkeling en ondernemerschap bezig zijn. Een RES kan enkel via beïnvloeding en consensus werken. Het regionaal beleid wordt immers uitgevoerd in een omgeving waar tal van Europese, nationale en regionale plannen bestaan.

South East

In de Regional Economic Strategy 2006–2016 wordt het kader voor duurzame welvaart geschetst.

Visie

Tegen 2016 zal South East een regio van wereldklasse zijn die duurzame welvaart realiseert.

De **strategie** is geaxeerd op drie lijnen, elk meetbaar met een kernindicator:

1. een voldoende concurrentievermogen bereiken en behouden (jaarlijkse gemiddelde groei van de bruto toegevoegde waarde per inwoner van tenminste 3%);
2. verhogen van productiviteit en werkgelegenheid (smart growth) (verhogen van de productiviteit per werkende met 2,4% jaarlijks);
3. investeren in duurzame welvaart (terugdringen van het stijgingstempo van de ecologische voetafdruk – momenteel 1,1% per jaar – later gevolgd door een stabilisatie en een reductie).

De **South East England Development Agency** speelt een belangrijke rol in de tenuitvoerbrenging van de strategie.

Concreet bestaat de strategie uit 14 doelstellingen. Voor elk van deze doelstellingen werd een sponsor aangeduid, werden output- en outcome indicatoren geformuleerd en is er een oplijsting van de belangrijkste partners.

1. *Globale markten*
 - het aandeel internationaal opererende bedrijven verhogen van 8% in 2003 tot 12% in 2016
 - het aandeel van South East in de buitenlandse directe investeringen maximaliseren
2. *Onderzoek en ontwikkeling*
 - het aandeel bedrijven dat O&O-banden heeft met universiteiten verhogen van 11% in 2005 tot 15% in 2016
 - de O&O-uitgaven van South East verhogen van 3,2% van de bruto toegevoegde waarde in 2003 tot 4% in 2016
3. *Innovatie en creativiteit*
 - het aandeel van de omzet van de bedrijven uit nieuwe producten verhogen van 12% in 2004 tot 20% in 2016
 - het aandeel van de omzet van de bedrijven uit significant verbeterde producten verhogen van 18% in 2004 tot 25% in 2016
4. *Bedrijven*
 - aantal bedrijven doen toenemen van 35 per 1.000 inwoners in 2005 naar 44 in 2016
 - 10.000 door vrouwen nieuw opgestarte bedrijven in 2010
5. *Werkzaamheid en vaardigheden*
 - verhogen van de productiviteit van de beroepsbevolking
 - verhogen van de werkzaamheid door netto 110.000 inwoners van South East aan het werk te zetten tegen 2016
 - meer inzetbare personen op de arbeidsmarkt door een verhoging van het kwalificatieniveau
6. *Aanbesteding en wetgeving*
 - de deelname van bedrijven aan openbare aanbestedingen verhogen (vooral aandacht voor KMO's en bedrijven uit de sociale economie).
7. *Lage koolstofuitstoot*
 - CO₂-emissies met 20% verminderen tussen 2003 en 2016
 - het aandeel hernieuwbare energie verhogen tot tenminste 10% van het elektriciteitsaanbod
8. *Zuinig omspringen met energie*
 - het waterverbruik per capita met 20% terugdringen tussen 2003 en 2016
 - toename van recycleerbare materialen met 30% tussen 2003 en 2016
9. *Natuur en natuurlijke hulpbronnen*
 - meetbare verbeteringen bereiken in de kwaliteit, biodiversiteit en toegankelijkheid van de groene en open ruimte
10. *Duurzame gemeenschappen*
 - meer mensen laten genieten van duurzame welvaart;
 - polarisatie tussen gemeenschappen verminderen.
11. *Infrastructuuruitbouw door het Strategisch Ontwikkelingsfonds*
 - aantrekkelijke investeringsopportuniteiten creëren met een aanvaardbaar risicogehalte
 - intraregionale economische onevenwichten wegwerken
 - creatie van ruimte om te ondernemen
 - bijdragen tot duurzame leefomgevingen door aandacht voor wonen, schoolgaan,...
12. *Verkeersinfrastructuur*
 - internationale economische concurrentiekracht waarborgen.
13. *Transportinfrastructuur*
 - verminderen van filevorming en vervuiling door promotie van openbaar vervoer, modal shifts,...
14. *Infrastructuur voor fysische ontwikkeling*
 - voorzien van ruimte om te wonen en te werken

South West

Het **Regional Economic Strategy for the South West of England** van mei 2006 geeft de economisch gewenste ontwikkeling weer voor de komende 20 jaren.

Visie

Zuidwest-Engeland zal een economie hebben waar de aspiraties en vaardigheden van de inwoners samengaan met de kwaliteit van de fysische en culturele omgeving om te resulteren in een hoge levenskwaliteit en duurzame welvaart voor iedereen.

Deze visie zal gerealiseerd zijn als:

- voorspoed wordt gerealiseerd in termen van welvaart en in welzijn;
- ondernemingssucces gebaseerd is op kennis, kwaliteit en performantie;
- meer mensen een job kunnen vinden die beantwoordt aan hun vaardigheden;
- het milieu gerespecteerd wordt als de grondslag voor levenskwaliteit en als een opportuniteit voor het bedrijfsleven.

Voorafgaand aan de strategie worden drie **economische drivers** omschreven voor de regio South West:

- innovatie: samengaan van innovatie, creativiteit en ondernemerschap;
- vaardigheden: werknemers hebben kwalificaties en kunnen zich aanpassen;
- leefmilieu: bescherming en ontwikkeling van de sterkten van de regio op het vlak van milieu en cultuur zodat ze als economische troef kunnen uitgespeeld worden.

Strategische doelstellingen

1. Succesvolle en competitieve ondernemingen

- verhogen van de productiviteit van de ondernemingen
- nieuw ondernemerschap aanmoedigen
- kwalificatieniveau van de beroepsbevolking opkrikken
- concurreren in een globale economie door meer internationale handel en investeringen
- innovatie promoten

2. Sterke en inclusieve gemeenschappen

- werkzaamheid en training verhogen, inzonderheid bij kansengroepen
- regionaal achtergestelde gebieden nieuw leven inblazen
- investeren in duurzame en succesvolle steden

3. Een doelgerichte en vertrouwensvolle regio

- transportnetwerken verbeteren
- de perceptie van de regio bij zakenmensen en toeristen verbeteren
- leiderschap en partnerschappen van/tussen de diverse instellingen verhogen

Ook hier heeft de **South West Regional Development Authority** een rol te vervullen. In haar bedrijfsplan voor de periode 2008–2011 legt zij de klemtoon op het de ontwikkeling van een duurzame economie om het bedrijfsklimaat van de regio te ontsluiten.

Eastern

De **Regional Economic Strategy for the East of England** van juni 2008 zegt het volgende:

Visie

Tegen 2031 zal Eastern:

1. internationaal competitief zijn en gereputeerd voor innovatie en groei van het bedrijfsleven;
 2. een regio zijn die talent en creativiteit herbergt en ontwikkelt;
 3. een leidende regio zijn op het vlak van energie-efficiëntie en lage koolstofuitstoot.
- En gekend zijn voor:
4. natuurschoon, bruisende locaties en levenskwaliteit;
 5. het uitstralen van vertrouwen, het naar buiten georiënteerd zijn, met een sterk leiderschap en deelname van de diverse gemeenschappen.

Na uitvoerige raadplegingen en onderzoek werden de volgende **strategische doelstellingen** geformuleerd:

1. *Productiviteit en welvaart*
 - jaarlijkse gemiddelde groei in bruto toegevoegde waarde per capita tussen 2008 en 2031: +2,3%;
 - jaarlijkse gemiddelde groei in bruto toegevoegde waarde per werkende tussen 2008 en 2031: +2,1%.
2. *Werkgelegenheid omhoog*
 - werkzaamheidsgraad bevolking op beroepsactieve leeftijd in 2031: 80%
 - werkzaamheidsgraad bevolking 16-74 jaar in 2031: 70%
3. *Verhoging van het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd met specifieke kwalificatieniveaus tegen 2020*
4. *Wegwerken ongelijkheid*
 - de verhouding laagste kwartiel tot gemiddeld inkomen op 0,6 brengen tegen 2031
5. *Uitstoot broeikasgassen verminderen*
 - terugbrengen van CO2 emissies met 60% in 2031 t.o.v. het basisniveau van 1990
6. *Waterverbruik verminderen*
 - terugbrengen van het waterverbruik met 20% in 2030 t.o.v. 2008
 - waterverbruik per inwoner bedraagt 120 l per dag in 2030

Om dit te bereiken worden een aantal operationele doelstellingen geformuleerd op het vlak van ondernemen, innovatie, de digitale economie, efficiënt omgaan met natuurlijke hulpbronnen, opleiding en productiviteit, arbeidsdeelname, transport en ruimtelijke economie.

Finaal worden afspraken gemaakt over het beheer en de uitvoering van dit plan en hoe het gemonitord gaat worden.

East Midlands

Het basisdocument is de **Regional Economic Strategy for the East Midlands 2006-2020**

Visie

Vanuit een sterke positie op het vlak van werkzaamheid, bedrijfsklimaat en cultureel en natuurlijk erfgoed wil de regio nog meer betrokkenheid en ijver aan de dag leggen opdat diegenen aan het werk nog hogere vaardigheden kunnen ontwikkelen en werken in groeiende en innovatieve bedrijven. Ook moeten de barrières gesloopt worden die verhinderen dat mensen niet deelnemen aan het arbeidsproces. Tegen 2020 moet East Midlands een waarlijk bloeiende regio zijn.

Drie pijlers onderbouwen deze visie. Elk ervan gaat gepaard met een aantal **strategische doelstellingen**:

1. Verhogen van de productiviteit
 - verhogen van het scholings- en competentieniveau van de bevolking
 - aanmoedigen van ondernemerschap en de oprichting van nieuwe bedrijven
 - nieuwe product- en procestechnologieën aanmoedigen in het bedrijfsleven en O&O aan universiteiten. De focus ligt bij vier sectoren: transportmateriaal, voeding, bouw en gezondheidszorg
2. *Verzekeren van duurzame groei*
 - transport en logistiek: verbeteren van de infrastructuur
 - energie en natuurlijke hulpbronnen: technologie rond hernieuwbare energie promoten evenals efficiënt energiegebruik
 - natuurbehoud: milieuvriendelijker productieprocessen promoten en vervuilde industriegronden saneren
 - ruimtelijke ordening en ontwikkeling: balans tussen de diverse ruimtevragers in evenwicht houden
3. *Bereiken van gelijkheid*
 - gelijkheid en diversiteit binnen gemeenschappen steunen opdat iedereen kansen krijgt in het leven

- het economisch ontwikkelingsproces in achtergestelde zones steunen
- belemmeringen wegwerken die verhinderen dat kansengroepen zich inschakelen in het economisch proces

Er zal een beroep gedaan worden op partners en stakeholders om dat plan concreet vorm te geven. Daartoe gebeurt uitgebreid overleg.

North West

De **Northwest Regional Economic Strategy van 2006** werd opgemaakt door een adviesgroep bestaande uit 25 private en publieke partners en schetst hoe de regionale economie over de komende 20 jaren kan verbeterd worden.

De **visie** van North West vertrekt van waar de regio zou staan indien het haar potentieel ten volle benut.

North West moet uitgroeien tot een dynamische, duurzame en internationale economie die concurreert op basis van kennis, geavanceerde technologie en een uitstekende levenskwaliteit voor allen.

Er zijn drie grote **drivers** die de realisatie van de visie moeten garanderen:

1. Verbeteren van de productiviteit en groei van de economie.
2. Omvang en vaardigheidsniveau van de beroepsbevolking verhogen / verbeteren.
3. De juiste voorwaarden scheppen voor duurzame groei en investeringen van de private sector.

In totaal werden 122 acties vooropgesteld om deze visie waar te maken, waarvan een aantal als **strategisch** gekenmerkt werden. De acties worden onder de volgende thema's onderverdeeld:

1. *Bedrijfsleven*

- ondernemerschap aanmoedigen
- ontwikkelen van sleutelsectoren en sectoren die voor veel werkgelegenheid zorgen
- innovatie en kennisoverdracht stimuleren
- wetenschappelijk basisonderzoek en O&O stimuleren
- inspelen op de opportuniteiten van de globalisatie evenals deze van de internationale handel en inwaartse investeringen
- ontwikkelen van ICT-infrastructuur en -gebruik
- duurzame productie en consumptie aanmoedigen

2. *Vorming en scholing*

- gebrek aan onvoldoende vorming en kwalificaties aanpakken
- tegemoetkomen aan de nood aan specifieke vaardigheden van sectoren
- investeren in levenslang leren
- management- en ondernemerschapvaardigheden aanleren
- verbeteren van de onderwijsinfrastructuur

3. *Mensen en jobs*

- belemmeringen om te werken opheffen en match tussen werklozen en vacatures tot stand brengen
- de economische activiteit in achtergestelde gebieden stimuleren en de groeibevorderende factoren in succesgebieden ondersteunen
- de gezondheid van (potentiële) werknemers verbeteren
- behouden en aantrekken van mensen in de regio

4. *Infrastructuur*

- weg-, spoor- en luchttransportinfrastructuur ontwikkelen
- bedrijventerreinen van hoogwaardige kwaliteit ontwikkelen en een nieuwe bestemming geven aan brownfields
- kwaliteitsvolle woningen aanbieden
- planning
- een aangepast energiebeleid
- publieke en private investeringen aanmoedigen

5. Levenskwaliteit

- cultureel aanbod en beeldvorming verhogen
- gemeenschapscohesie bevorderen en ongelijkheid verminderen
- behoud en verbeteren van erfgoed en leefmilieu

De langetermijndoelstellingen hebben 2026 als horizon. Tegen 2009 werden echter een aantal kortetermijndoelen geformuleerd in verband met toegevoegde waarde, jobs, creatie van nieuwe ondernemingen, opleiding, sociale uitsluiting en CO₂-uitstoot.

Schotland

Schotland is een regio binnen het Verenigd Koninkrijk met grotere autonome bevoegdheden dan de voornoemde Britse regio's. Zo heeft het een verkozen parlement.

Visie

De economische strategie heeft als doel van Schotland een succesvollere regio te maken met opportuniteiten voor iedereen door een stijgende, duurzame economische groei.

De **strategische doelstellingen** beogen om Schotland veiliger, slimmer, gezonder, sterker en groener te maken. De doelstellingen baseren zich op vijf pijlers:

1. Scholing, vorming en welzijn
2. Een beleid dat ondernemerschap ondersteunt
3. Ontwikkelen van de infrastructuur
4. Een effectieve overheid
5. Duurzaamheid

De diverse betrokken openbare instellingen zullen een invulling moeten geven aan deze strategie. De overheid zal zich moeten verantwoorden voor de meetbare economische doelstellingen van de strategie.

Schotland vergelijkt zich met het Verenigd Koninkrijk en met een aantal andere kleine, omliggende landen, voornamelijk Ierland, IJsland Noorwegen, Denemarken en Finland.

De **strategische uitdagingen** zijn de volgende:

1. *Economische groei*
 - de BBP-groei van de voornoemde kleine landen evenaren tegen 2017
 - de groei van het Verenigd Koninkrijk evenaren tegen 2011
2. *Productiviteit*
 - tegen 2017 moet Schotland zich in het eerste kwartiel bevinden van een lijst met de belangrijkste OESO-handelspartners inzake productiviteit per gewerkt uur
3. *Werkzaamheid*
 - behoud van de toppositie in het V.K. inzake werkzaamheidsgraad en de achterstand met de top-5 van de OESO wegwerken tegen 2017
4. *Bevolking*
 - de gemiddelde bevolkingsgroei in de EU-15 evenaren tussen 2007 en 2017, door toedoen van een gestegen levensverwachting in goede gezondheid
5. *Solidariteit, cohesie en duurzaamheid*
 - het globale inkomen verhogen evenals het deel van het inkomen dat verdiend wordt door de drie laagste inkomensdecielen tegen 2017
 - het verschil in arbeidsparticipatie tussen de best en de slechtst presterende Schotse regio wegwerken tegen 2017
 - de emissie van schadelijke gassen met 80% verminderen tegen 2050
 - de emissie van schadelijke gassen verminderen tegen 2011

2. NEDERLAND

Er zij eerst opgemerkt dat de Nederlandse NUTS-1 gebieden (waarvan er twee als voorbeeldregio zijn geselecteerd) geen bestuurlijke gebiedsindelingen zijn, zoals in België met de gewesten in België het geval is.

Voor de Nederlandse regio's verwijzen beleidsvoerders naar de operationele programma's die in het kader van het Europese Cohesiebeleid zijn opgemaakt (t.b.v. het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling). Deze beslaan de periode 2007-2013. Deze programma's zijn eveneens te kaderen in de Lissabon- en Göteborgstrategieën.

Dit zijn echter niet de enige regionale actieplannen. Zo is er ook het plan "Pieken in de Delta" van het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken. Dit plan wil door het stimuleren van gebiedsspecifieke economische ontwikkelingen kansen benutten en knelpunten wegnemen om van Nederland een concurrerende en dynamische economie te maken. Het plan omvat zes verschillende programma's voor de periode 2006-2010: Noord-Nederland, Noordvleugel, Oost-Nederland, Zuid-Oost-Nederland, Zuidvleugel en Zuid-West-Nederland. Deze zijn niet strikt vergelijkbaar met de NUTS-1 indelingen van Eurostat.

Zuid-Nederland

In 2005 hebben de **provincies en steden van Zuid-Nederland** samen een position paper opgemaakt ten behoeve van de structuurfondsen 'via Zuid-Nederland naar Lissabon'. Dit vormde de basis van het Operationeel Programma voor Zuid-Nederland 2007-2013.

De **visie** hierin vertrekt van het onderscheidend vermogen van Zuid-Nederland.

1. De regio's spelen een centrale rol bij de realisatie van de Lissabonstrategie.
2. Zuid-Nederland is een toptechnologische regio. Het stimuleren van innovatie, van onderzoek en ontwikkeling en het ondersteunen van het traject van 'kennis naar kunde naar kassa' zijn hierin cruciaal. Daarin hoort echter ook aandacht voor het economisch en sociaal vestigingsklimaat. Opvallend is dat er aandacht gaat naar transnationale samenwerking.
3. Innovatie geeft ook een antwoord op maatschappelijke veranderingen. Technologische innovatie op het vlak van life sciences, domotica, breedbanddiensten en ICT voor zorg op afstand kunnen helpen om de vergrijzing op te vangen.
4. Het versterken van het profiel als toptechnologische regio. Zuid-Nederland kan een aanjager zijn bij het realiseren van de Lissabonstrategie omdat innovatie bevorderen het meeste kans op slagen heeft in kansrijke milieus en aansluitend op sterke clusters of sectoren.

Daarom zal in Zuid-Nederland de focus liggen op clusters/speerpuntsectoren. Deze zijn hightechsystemen, apparaten en -materialen, voeding, medische technologie en life sciences, de procesindustrie, logistiek en toerisme.

De **doelstellingen** van het Operationeel Programma zijn drieledig:

1. Kenniseconomie, ondernemerschap en innovatie

Het accent bij het bevorderen van de kenniseconomie ligt bij marktgerichte samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen. Bij ondernemerschap en innovatie ligt het accent op kleine en middelgrote bedrijven. Het bevorderen van ondernemerschap gebeurt zowel door bewustwordingsacties en voorlichting als door het creëren van spin-offs rond de kennisassen.

2. Attractieve regio

Dit omvat het realiseren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat. In brede zin omvat dat investeren in natuur en cultuur, naast elementen die een gunstige invloed hebben op de vestiging van bedrijven.

3. Stedelijke dimensie

Het betreft een geconcentreerde inzet van middelen voor de economische, fysieke en sociale aanpak van grootstedelijke problemen.

Er zij ten slotte vermeld dat deze drie doelstellingen in samenhang met elkaar gezien worden.

West-Nederland

Het **Operationeel Programma West-Nederland 2007-2013** heeft als doel:

de regio te laten uitgroeien tot één van de vijf grootstedelijke regio's in Europa met het grootste BBP per capita.

Dat vereist samenwerking en een gemeenschappelijke **strategie** en aanpak.

1. Kenniseconomie, ondernemerschap en innovatie

Deze prioriteit beoogt de clusters voor kennisontwikkeling, -overdracht en -toepassing versterkt te ontwikkelen. Ondernemerschap en innovatie dienen specifiek in kleine ondernemingen bevorderd te worden. Er wordt ook de klemtoon gelegd op technologische vernieuwingen ten behoeve van een duurzame productie.

2. Aantrekkelijke regio

Het doel is milieuschade te beperken bij de bevordering van economische activiteit. Concreet gaat het over de verbetering van de kwaliteit van groene zones en water in en rond de steden. Stedelijke netwerken en belangrijke economische gebieden zijn prioritair.

3. Stedelijke dimensie

De steden moeten aantrekkelijker worden voor het bedrijfsleven, er de algemene levenskwaliteit verbeteren en het arbeidspotentieel efficiënter gebruiken. Deze prioriteit is des te belangrijker in West-Nederland daar deze regio circa 25% van de oppervlakte van Nederland beslaat, maar ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking uitmaakt.

3. DUITSLAND

Duitsland bestaat uit 16 deelstaten of Länder. De grondwet bepaalt dat elk Land verantwoordelijk is voor de beleidsvoering op een bepaald terrein voor zover dat niet anders vermeld staat in de grondwet. Zo is de Duitse federale overheid bevoegd voor defensie, buitenlandse zaken en het immigratiebeleid. Gedeelde bevoegdheden zijn er op het vlak van rechtsspraak, het openbaar welzijn en gezondheid, de ruimtelijke ordening en – niet onbelangrijk – het hogeronderwijs, regionale economische ontwikkeling en landbouw. Voor het overige berust de administratieve macht grotendeels bij de Länder.

Beieren

Het Beierse toekomstplan wordt uiteengezet in het **“Zukunftplan Bayern 2020”** dat na beraad met een groep experts is opgesteld.

De **visie** wordt als volgt geformuleerd:

Beieren is een gezinsvriendelijke, levendige samenleving waarin mannen en vrouwen de verdeling van hun taken en het genereren van een inkomen evenals de verantwoordelijkheid voor het gezin als partner delen.

Onderwijs heeft de hoogste prioriteit. Voorts wordt benadrukt dat Beieren een cultuurstaat is die internationaal op de kaart gezet wordt voor muziek, theater, film en beeldende kunst. Beieren zet topprestaties neer op het vlak van wetenschap, onderzoek en ontwikkeling. Dit zijn de bronnen van innovatie en dus ook van internationaal concurrentievermogen en welstand. Starters en ondernemingen zijn de creatoren van welvaart en arbeidsplaatsen en verdienen als dusdanig de nodige erkenning. Dat alles neemt niet weg dat economische prestaties hand in hand moeten gaan met sociale zekerheid en gerechtigheid. Ten slotte voert Beieren duurzaamheid hoog in het vaandel.

Het actieplan omvat tien **strategische doelstellingen**:

1. *Gezin en beroep beter op elkaar afstemmen.* Meer mogelijkheden om de dagelijkse taken binnen het huishouden te regelen
2. *Het best mogelijke onderwijs voor de jongere generatie*
3. *De generatie die studeert vormt de toekomst van Beieren*
4. *De uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling tot 3,6% van het BBP laten toenemen*
5. *Braindrain* richting Beieren bewerkstelligen
6. *Kennisoverdracht en -gebruik* bespoedigen
7. *Wetenschappelijke centra en partnerschappen voor onderzoek* uitbouwen
8. *Ondernemerschap* bevorderen en lasten voor ondernemers verlichten
9. *Het scheppen van arbeidsplaatsen* in KMO's ondersteunen
10. De *economische en transportinfrastructuur* moderniseren en uitbouwen

Baden-Württemberg

In het kader van het project “**Baden-Württemberg 2020**” verzamelden een aantal bevoorrechte getuigen zich in 2008 om de ontwikkelingen op lange termijn uit te tekenen, de kansen en de risico's voor Baden-Württemberg op te lijsten.

De uitdagingen kunnen niet los gezien worden van een aantal megatrends. De demografische ontwikkelingen (vergrijzing) en de globalisering worden het meest vernoemd. Daarnaast zijn de toenemende mobiliteit, de invloed van andere culturen, veranderende marktstructuren, de krappere en duurdere energie, de aanpassingen aan klimaatontwikkelingen en het toenemende belang van innovatie ook belangrijk.

Baden-Württemberg wil in 2020 de volgende **strategische doelstellingen** bereikt hebben:

1. *Gezinnen:* het aantal geboorten per vrouw neemt merklijk toe, en dit in alle sociale lagen. Het beroeps- en gezinsleven is combineerbaar.
2. *Ouderen:* er komt een verstandhouding tussen de generaties die de uitwisseling van kennis toelaat. Verzorgingsbehoeftige inwoners zijn tevreden met de opvang in hun vertrouwde omgeving. De zorgvoorziening is op alle niveaus goed uitgebouwd.
3. *Cultuur:* een coherent cultuurbeleid zorgt ervoor dat het culturele erfgoed van Baden-Württemberg bewaard blijft. Cultuur is breder toegankelijk voor iedereen.
4. *Onderwijs:* de behoeften van de schoolgaande jeugd staan centraal bij het leven op school en de lerarenopleiding. Iedereen heeft dezelfde onderwijskansen, ongeacht de sociale herkomst.
5. *Universitair onderwijs:* het hogeronderwijs is van topkwaliteit en het aandeel studenten uit migrantenmiddens neemt toe.
6. *Mobiliteit:* de infrastructuur is afgestemd op de toenemende mobiliteit. De goede bereikbaarheid van voorzieningen, het werk, vrije tijdsvoorzieningen e.d. is gegarandeerd.
7. *Globale opwarming:* om de schadelijke effecten tegen te gaan worden aanpassingsstrategieën ontwikkeld.
8. *Zuinig omspringen met energie en hernieuwbare energie:* de regio kenmerkt zich door rationeel energiegebruik, de versterkte inzet van hernieuwbare energie en een verminderde CO₂-uitstoot.
9. *Greentech:* Baden-Württemberg benut de kansen van de milieutechnologie; het aandeel van de bedrijven die zich daarop toelagen in de totale omzet van de industrie neemt met 20% toe.
10. *Bodemgebruik:* er is geen verdere toename van het bodemgebruik meer door wonen, infrastructuur, werken en allerlei voorzieningen. De diverse bestemmingen zijn in evenwicht.
11. *Gezonde voeding:* in de kantines van scholen, kinderdagverblijven, ziekenhuizen en rusthuizen wordt gezonde vegetarische biovoeding aangeboden. Het vleesverbruik is verminderd.
12. *KMO-beleid:* KMO's worden ondersteund zodat ze de internationale concurrentie beter aankunnen.
13. *Innovatie:* Baden-Württemberg is een topregio inzake onderzoek en ontwikkeling en geldt ook als productiestandaard.
14. *Internationalisatie:* de internationale verwevenheid van de industrie is met succes voortgezet.

15. *Inzet van arbeid*: elk talent wordt gewaardeerd, omdat zowel hoog- als laaggekwalificeerde arbeid moet ingezet worden in het productieproces. Oudere werknemers worden via training en opleiding gemotiveerd om in het arbeidsproces actief te blijven. Ook het potentieel van vreemdelingen en migranten wordt benut.
16. *Maatschappelijk verantwoord ondernemen*: de ondernemingen zijn toonbeelden van de integratie van ecologische en sociale aspecten in de bedrijfsvoering.
17. *Europa*: Baden-Württemberg is goed vertegenwoordigd in de Europese instellingen. Ook is er nauwe samenwerking met de nationale autoriteiten en met andere Länder om de belangen te dienen, waaronder het bewaken van Baden-Württemberg als innovatiegerichte regio
18. *Openbare financiën*: de schuldgraad is gedaald.
19. *Administratie*: een digitale overheid zorgt voor een verbeterde service aan bedrijven en burgers.

Hessen

In november 2006 had het toekomstcongres van de CDU-fractie “**Perspektive Hessen 2020**” plaats. Ook Hessen wordt geconfronteerd met de globalisering en de groeiende rol van kennis in de maatschappij. Hessen moet zich daarop voorbereiden. Men mag niet vervallen in een nostalgie naar de voorbije decennia. De globalisering mag niet alleen als een bedreiging gezien worden, maar biedt ook kansen, voornamelijk de ontplooiing van kennisinstellingen wereldwijd.

Op demografisch vlak zien we de *emancipatie van de vrouwen* en hun volwaardige participatie aan het onderwijs. Hessen moet verder streven naar een progressief *gezinsmodel*. De Scandinavische landen, maar ook Frankrijk bewijzen dat dit met relatief hoge geboortecijfers gepaard gaat. Dit komt door de mogelijkheden tot kinderopvang, een meer gelijke verdeling van gezinsarbeid tussen mannen en vrouwen en kansen voor zelfontplooiing.

De toegenomen *levensverwachting* wordt als een belangrijke verworvenheid van onze vooruitgang beschouwd. De vraag is hoe men zinvol zal omgaan met deze ‘gewonnen’ jaren. Oudere personen hebben een bron van ervaring die nuttig kan aangewend worden. De ouder wordende bevolking vraagt een doorgedreven integratiebeleid voor migranten.

Onderwijs ligt aan de basis van goed gevormde arbeidskrachten. Tegen 2020 moet de schoolgaande jeugd meer vaardigheden bijgebracht worden op het gebied van samenwerking en sociale aspecten. Daarnaast moet een grotere zelfkennis bijgebracht worden. Ook diversiteit is heel belangrijk in het onderwijs.

Op het vlak van *verkeer* wordt opgemerkt dat een oudere, krimpende bevolking niet noodzakelijk tot een verlichting van de verkeersproblematiek zal leiden. De mobiliteit van ouderen is van een andere aard (bv. vrije tijd). De inzet van telematica (intelligente verkeerssystemen) wordt ook belangrijker.

4. FINLAND

Tijdens haar ambtstermijn legt de Finse regering een plan voor aan het parlement met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling op lange termijn. Het rapport voor deze legislatuur handelt over het klimaat- en energiebeleid. Voor de opmaak ervan zal met verscheidene betrokken partijen overleg gepleegd worden en zal de betrokkenheid van burgers verhoogd worden (onder meer on line). In juni 2009 zal een gedetailleerd rapport aan het parlement voorgelegd worden.

Een aantal **strategische hoofdlijnen** zijn nu al duidelijk:

De *klimaatverandering* wordt door de Finnen als één van de grootste uitdagingen ervaren en zij zijn er zich van bewust dat dit moet ingekapseld worden in een globaal beleid, met name binnen de Europese Unie. Dat neemt niet weg dat Finland een specifieke plaats inneemt en

verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van de inspanningen om de klimaatverandering om te buigen.

De tijdshorizon loopt tot het midden van deze eeuw. Het rapport moet rechtstreeks dienen bij de besluitvorming in diverse sectoren. Het rapport is vrij technisch van opzet en wil naast *energieproductie ook energiegebruik, verkeer, de rol van bossen in het ombuigen van broeikasgassen en andere zaken in verband met emissies aanpakken*. Het plan eindigt met een strategie op lange termijn die de primaire doelstellingen op deze vlakken wil omschrijven.

Er bestaat geen alomvattend rapport dat meerdere domeinen beslaat. Dit gebeurt eerder domeinspecifiek. Verder bestaat er voor de ambtstermijn van de huidige regering (2007–2011) een strategisch document dat op 5 december 2007 werd aanvaard. Het betreft drie intersectorale beleidsprogramma's: 'werkgelegenheid, ondernemerschap en het beroepsleven', 'gezondheidszorg' en 'welzijn van gezinnen, jeugd en kinderen'.

5. ZWEDEN

Op 16 september 2008 stelde de Zweedse premier in een **toespraak voor de Riksdag** zijn regeerverklaring voor.

De Zweedse regering stelt ambitieuze doelstellingen voor jobs voorop en wil de economische groeivertraging counteren. Daarbij verliest ze de aandacht voor gezonde openbare financiën niet uit het oog.

Drie hervormingsdpakketten worden voorgesteld; hun tijdshorizon overstijgt de korte termijn:

1. *Jobs & ondernemerschap*

Eerst omvat dit pakket verminderingen van belastingen voor zij die aan het werk zijn, evenals een verlichting van de belastingen en sociale zekerheidsbijdragen van de werkgevers. Dit gaat gepaard met administratieve lastenverlagingen. Ook zullen er maatregelen volgen om jongeren en vreemdelingen gemakkelijker aan het werk te helpen. Tenslotte vormen stimulansen om te ondernemen een integraal deel van dit pakket. Dit gebeurt via een strategie die ondernemerschap in scholen aanmoedigt en via een speciaal initiatief voor een hogere opleiding in ondernemerschap.

2. *Zweden op de toekomst voorbereiden*

Een aantal maatregelen moet het groeipotentieel van de Zweedse economie in de toekomst veilig stellen. Dit vertrekt van het verhogen van de kwaliteit van voorschoolse opvoeding door betere opvang en opleiding voor kinderopvang. Verder verandert het secundair onderwijs door de invoering van een nieuw gradensysteem. Meer algemeen zal het onderwijs in training en opleiding beter ondersteund worden. Een ander aspect van dit pakket behelst het aanmoedigen van onderzoek en innovatie, in het bijzonder in farmacie, technologie en klimaat. Daarbij aansluitend zouden investeringen in klimaat en energie Zweden tot een energie-efficiënte economie moeten uitbouwen. Het land wil immers de energiebevoorrading bewaken en inzetten op hernieuwbare energie. Zo hoopt Zweden een trekker te zijn op het vlak van duurzame ontwikkeling. Tenslotte is er ook aandacht voor investeringen in infrastructuur opdat het verkeer van personen en goederen efficiënter en veiliger kan gebeuren.

3. *Welvaart versterken.*

Door maatregelen om meer mensen aan het werk te helpen wordt een basis gelegd voor een welvaartsbeleid. Het hebben van een job is immers een belangrijke voorwaarde voor sociale inclusie en het laat ook toe om een beleid terzake te financieren. Concreet wil men via dit pakket de welvaarts kloof tussen gepensioneerden verminderen, meer aandacht geven aan de patiënt (kwaliteit en diversiteit in de gezondheidszorg verhogen, wegwerken wachtlijsten) en wil men de criminaliteit meer indijken.

Naast de regeerverklaring lanceerde Zweden ook het plan **"Facing the Future"**. Dit is afkomstig van het **Swedish Institute** (een overheidsinstituut dat Zweedse topics in het buitenland promoot). Klimaat, leefmilieu en energie zullen tot de belangrijkste aandachtspunten behoren van het Zweedse EU-voorzitterschap in 2009.

Het centrale thema in dit plan is *duurzame ontwikkeling*, meer bepaald de bereidheid van de Zweden om zijn fundamentele behoeften en gewoonten te herzien. Het beleid (ook op EU-vlak) moet de juiste stimulansen geven opdat de maatschappij de juiste keuzes maakt en een hoge prijs aanrekent voor vervuiling. Het Zweedse parlement heeft beslist dat de volgende generatie een maatschappij moet erven waarin de belangrijkste milieuproblemen opgelost zijn.

Het Zweedse bedrijfsleven begint zich te realiseren dat er mogelijkheden bestaan om van milieuvraagstukken een nieuw marktpotentieel te maken. Waar vroeger bedrijven in ecosystemen beschouwd werden in termen van een negatieve impact op emissie en polutie, worden zij vandaag meer gezien als eindschakel in deze systemen.

Zweden moet ervoor zorgen dat de ecostandaarden die het ontwikkelt in het buitenland, aanvaard worden en deel uitmaken van zakelijke betrekkingen. Uiteraard zijn wetten vereist die ervoor moeten zorgen dat de duurzame benadering allen voordeel opbrengt.

Consumptie draait in een moderne maatschappij niet uitsluitend meer op het vervullen van basisbehoeften, maar dient ook om de waarden en houding van een individu te uiten. Daarom is het belangrijk dat Zweden, in hun consumptie van voeding en kledij, duurzaam bewustzijn naar de buitenwereld uiten.

Belangrijk in Zweden is bosbeheer en -exploitatie. In de toekomst zal meer moeten nagedacht worden over bosbeheer in termen van productie- en milieudoelinden.

Tenslotte moeten de mogelijkheden van biobrandstoffen in het transport verder onderzocht en uitgebuit worden.

6. DENEMARKEN

Denemarken kan reeds een aantal jaren de vruchten plukken van een goed economisch beleid: de openbare schuld is verminderd, er is bijna geen buitenlandse schuld meer, de werkloosheidsgraad bevindt zich op het laagste niveau sedert 30 jaar en de werkgelegenheid is hoog. Om deze verworvenheden ook in de toekomst veilig te stellen, legde de Deense regering in augustus 2007 een middellangetermijnstrategie voor: **"Towards New Goals – Denmark 2015"** met ambitieuze doelstellingen voor het economische en begrotingsbeleid.

De **strategische doelstellingen** luiden als volgt:

1. *Duurzame financiën*

Centraal staat een duurzaam begrotingsbeleid op lange termijn. Dat wil zeggen dat er ruimte moet gecreëerd worden voor een begrotingsbeleid in economisch moeilijke tijden maar dat meer voorzichtigheid aan de dag moet gelegd worden als het beter gaat. Concreet moet er tot 2010 een begrotingsoverschot zijn van 0,75 tot 1,75% van het BBP. Nadien, tot 2015, moet er een surplus of een evenwicht zijn. Het begrotingsbeleid moet bovendien bijdragen tot een stabiele en hoge werkgelegenheid. Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat een beleid van vaste wisselkoers tegenover de euro houdbaar blijft (juister: een bandbreedte van +/- 2,25% t.o.v. de € wordt vooropgezet, in de praktijk houdt Denemarken zich daar goed aan).

2. *Meer werkgelegenheid*

De (niet-gesubsidieerde) werkgelegenheid moet met 20.000 personen groeien tegen 2010. Dit zou moeten gebeuren door een grotere instroom van arbeidskrachten uit andere landen, een verruimd arbeidsmarktbeleid en inspanningen om de werkzaamheid bij immigranten en ouderen te verhogen. Het gemiddeld aantal gewerkte uren dient tegen 2015 minstens op het

huidige niveau behouden te blijven. Dat is niet zo evident gezien de demografische ontwikkelingen (doorstroming naar oudere bevolkingscohorten die minder lang werken). Tenslotte gaat de overheid ook een Commissie in het leven roepen die aanbevelingen moet formuleren hoe deze doelstellingen moeten gerealiseerd worden.

3. Hogere kwaliteit van de openbare dienstverlening

De consumptieve bestedingen van de overheid mogen toenemen in lijn met de economische groei. De publieke uitgaven zijn begrensd tot 26,5% van het BBP in 2015. De recente hervormingen van de lokale besturen moeten leiden tot een betere prioritisering van overheidsuitgaven. Gedurende de komende 10 jaren zal een fonds actief zijn dat overheidsinvesteringen in de gezondheidssector, scholen, dag- en ouderenzorg financiert. Er wordt een strategie voor een kwalitatief betere openbare dienstverlening uitgewerkt.

4. Geen toename van de belastingen

Er mag geen toename van de belastingen zijn. Specifiek moeten de belastingen op arbeid en inkomen zelfs naar omlaag.

5. Klimaat- en energiestrategie

Het energieverbruik moet stabiliseren en het totale energieverbruik moet in 2025 voor 30% voortkomen uit hernieuwbare energie. De belastingen op energie moeten in reële termen op het niveau van 2008 blijven.

7. SPANJE

Baskenland geniet binnen Spanje van een zekere vorm van zelfbestuur. Het heeft een parlement met een wetgevende macht op een aantal terreinen. De autonomie betreft vooral de gezondheidszorg, het onderwijs, veiligheid en openbare orde en het woonbeleid. Baskenland heeft een zekere fiscale autonomie, geregeld in de *Concierto Economico*, en dient gedeelten van haar belastingsinkomsten aan de federale staat over te dragen voor de financiering van het buitenlands beleid, defensie, douane en transport.

Baskenland

Baskenland heeft de laatste twintig jaren een economische verandering ondergaan waarbij nieuwe activiteiten ontplooid werden en een meer gediversifieerd productieapparaat tot stand kwam. Toch wijst de Baskische regering op een gevaar voor zelfgenoegzaamheid. Er duiken soms defaitistische geluiden op, omwille van de globalisatie en de verschuivingen in productie die dat teweegbrengt.

Daarom promoot de Baskische regering het "**Forum of Competitiveness Euskadi 2015**". Dit forum moet de uitdagingen waar Baskenland voorstaat definiëren en een strategie ontwikkelen opdat **de regio met succes een tweede economische transformatie kan ondergaan.**

Aan dit forum nemen alle betrokken **sociale en economische actoren** deel. De werkzaamheden van dit forum zijn momenteel nog aan de gang. In een eerste fase werd met de medewerking van een grote groep van bevoorrechte getuigen een status questionis gemaakt van de huidige toestand: staat Baskenland voor een tweede economische transformatie? In een tweede fase zal het beleid terzake uitgestippeld worden en tenslotte zal nagegaan worden in welke mate de beleidsactoren en begunstigden de toekomstige uitdagingen kunnen aangaan.

Het forum schetst eerst de socio-economische realiteit waarin Baskenland zich nu bevindt. Kennis blijkt de sleutelfactor te zijn die de economie stuurt, meer bepaald informatie en human capital. Wat ook opvalt is de snelheid waarmee processen veranderen, niet in het minst door de wetenschappelijk-technologische ontwikkelingen. De sociale integratie van vrouwen is verder ook een kenmerk van de hedendaagse Baskische maatschappij. Tenslotte blijken vele individuen en organisaties plots met die veranderingen te maken te hebben (bijvoorbeeld door delocatie van een bedrijf).

Er wordt momenteel gewerkt aan een **visie** waar Baskenland moet staan in 2015. Nu reeds is duidelijk dat elementen van samenleven in vrede en het verzoenen van de eigenheid met een open economie belangrijk zijn. Creativiteit zal ook belangrijk zijn. Dit wordt gestimuleerd door interconnecties, tolerantie en respect voor iedereen.

De **uitdagingen** waar Baskenland voorstaat in 2015 kunnen gemeenzaam aangeduid worden met de term globalisatie. Dat proces is nog niet ten einde en raakt eenieder op een eigen, specifieke wijze. In elke geval heeft globalisatie de beperkte mobiliteit van personen duidelijk gemaakt. Daarom zou mobiliteit en meer specifiek immigratie als een element van verrijking moeten gezien worden. Individuen, hun waarden en cultuur en de organisaties waartoe ze behoren zijn de ware protagonisten van de tweede transformatie.

Weten hoe de dingen aan te pakken, verwijst in de eerste plaats naar *kennis*. Training en opleiding zal steeds belangrijker worden, zowel inhoudelijk als op de manier waarop het wordt bijgebracht. Het aanleren van vaardigheden moet niet alleen op het technologische vlak gebeuren, maar evenzeer op het vlak van marketing, design, commerciële, sociale en communicatieve aspecten. Kortom, het is van belang om het verstand structuren te leren onderscheiden met behulp van criteria (leren hoe te leren). Baskenland is vandaag één van de regio's met de best opgeleide beroepsbevolking. Dat is op zichzelf niet voldoende want ook een aantal andere regio's scoort hier goed of beent bij. Baskenland moet het verschil maken door mensen houdingen en waarden bij te brengen die hen in staat stellen om in te spelen op de opportuniteiten van de globalisatie: openheid, creativiteit, tolerantie en een pro-actieve ingesteldheid vormen hierbij de sleutel tot succes.

Kennis wordt daarom een belangrijke productiefactor waarmee Baskenland kan concurreren. *Kosten-efficiëntie* geraakt meer op de achtergrond.

Innovatie zal gebaseerd zijn op kennis die verwerkt zit in goederen en diensten met een hoge toegevoegde waarde en met kenmerken die een consument interesseren. Dat wordt het model van het bedrijfsleven. Niet enkel nieuwe bedrijven of sectoren hebben het monopolie op producten waarmee men zich onderscheidt; ook de oudere, gevestigde bedrijfstakken moeten zich daarop richten.

Onderzoek en ontwikkeling heeft zich tot nu toe te veel gericht op processen, maar moet in de toekomst meer op producten betrekking hebben; daar wordt immers de toegevoegde waarde gerealiseerd. Om zich te onderscheiden van andere landen of regio's moet een specifiek Baskisch innovatiesysteem uitgedacht worden gebaseerd op samenwerking tussen universiteiten, bedrijven, technologische centra ...

Internationaliseren maakt integraal deel uit van het versterken van de Baskische concurrentiekracht; immers Baskische bedrijven moeten op zoek gaan naar landen of gebieden waar ze maximaal hun troeven kunnen uitspelen. Dit moet niet alleen gebeuren onder de vorm van export, maar ook door het openen van vestigingen elders in de wereld. Alleen zo kan Baskenland voeling hebben met wat er gebeurt elders in de wereld.

Al het voorgaande is uiteindelijk het werk van werknemers, individuen. Vroeger werd de werknemer gezien als een loutere productiefactor los van de maatschappij. Dit onderscheid vervaagt omdat kennis geen grenzen heeft en genesteld is in de hele maatschappij (socialisatie van kennis en informatie). Dat leidt meteen ook tot een *grotere participatie van individuen in politiek, het zakenleven, arbeid* enz. Meer algemeen vormen interactie, meetings, samenwerking en overleg tussen bedrijven onderling, en met instituten en overlegorganen een element van de concurrentiekracht.

Organisatorische structuren moeten daarom aangepast worden opdat ze de ruimte creëren om de nieuwe vrijheid tot uiting te brengen die kennis mogelijk maakt. Opmerkelijk is dat men in Baskenland pleit voor een grotere stabiliteit inzake arbeidsrelaties. Tijdelijke of preciaire arbeidsrelaties beperken de ontplooiing van de creatieve en cognitieve mogelijkheden van individuen. Medeverantwoordelijkheid van werknemers en werkgevers zullen de basis vormen van nieuwe arbeidsrelaties.

Globalisatie zorgt voor homogenisatie in een maatschappij. Het zijn de elementen van de *lokale cultuur* die voor differentiatie zorgen. Beide zijn nodig om Baskenland tot een succesvolle regio te laten uitgroeien.

De *overheid* heeft een leiderschapsfunctie: zij moet mensen, bedrijven en instellingen bewust maken van de nood aan verandering en met veranderingsprocessen stimuleren.

8. CONCLUSIE DEEL II

De rode draad doorheen deze actieplannen is duidelijk: *de benchmarkregio's zijn zich ervan bewust dat onderzoek & ontwikkeling en innovatie* belangrijke voorwaarden zijn voor de creatie van welvaart in de toekomst. Dat moet gepaard gaan met een goede *infrastructuuruitbouw* (wegenis, bedrijventerreinen, woonklimaat,...) opdat het vestigingsklimaat voor bedrijven gunstig blijft. Daarbij gaat vrijwel steeds aandacht naar *milieuvraagstukken en de energieproblematiek*.

Toch leggen sommige voorbeeldgebieden andere accenten.

De Duitse en Nederlandse regio's schenken expliciet *aandacht aan KMO's op het vlak van internationalisatie, innovatie, opleidingsinitiatieven* e.d.

Opvallend is dat Baskenland expliciet meer voor *productinnovatie* wil gaan omdat dat meer toegevoegde waarde schept.

In Nederland valt aandacht voor *transnationale samenwerking* te bespeuren.

Het belang van de *uitstraling van de regio* wordt niet zoveel vermeld (Britse South West). Baskenland is zich daarvan bewust maar ziet vooral in de *combinatie van de eigen lokale cultuur en globalisatie* een wapen om zich in de toekomst te profileren.

Volgens Baskenland en Duitse regio's zal de *mens* steeds belangrijker worden in de economie van de toekomst, niet alleen meer als consument, maar ook voor het aanbrengen van *creatieve ideeën en oplossingen*. Het is daarom belangrijk dat houdingen en waarden zoals openheid, tolerantie en creativiteit bijgebracht worden (vooral aan de jeugd).

In Duitsland zijn sociaalmaatschappelijke thema's opvallend aanwezig in de toekomstplannen. Het gaat met name over de *combinatie beroep-arbeid* tussen mannen en vrouwen en de *integratie van ouderen* in de maatschappij. Samen met Denemarken hecht Duitsland belang aan de *inschakeling van migranten* in onze toekomstige maatschappij.

Aspecten van *administratie en openbare financiën* worden in een aantal landen als strategische aandachtspunten besproken. Doch ook Baden-Württemberg schenkt er aandacht aan (cf. autonomie deelstaten).

De *spreiding van welvaart binnen subregio's of aspecten van stedelijk beleid* worden in Britse en Nederlandse regio's vernoemd.

DEFINITIES

Bruto binnenlands product (BBP): productie minus intermediair verbruik + het saldo van de niet-productgebonden belastingen (op gebruik grond, gebouwen, milieubelasting,...) en subsidies ((voor arbeidskrachten, ter bestrijding milieuvervuiling,...) + het saldo van de productgebonden belastingen (BTW, importheffingen, accijnzen, ...) en subsidies (import- en andere subsidies).

Investeringsratio: totale investeringen t.o.v. het BBP (in %).

Kennisintensieve financiële diensten: NACE 65, 66 en 67: financiële instellingen, verzekeringswezen, hulpbedrijven van financiële instellingen.

Kennisintensieve hightechdiensten: NACE 64, 72 en 73: post en telecommunicatie, informatica, speur- en ontwikkelingswerk.

Kennisintensieve marktdiensten: NACE 61, 62, 70, 71 en 74: vervoer over water, luchtvaart, verhuur en handel in onroerende goederen, verhuur zonder bedieningspersoneel, zakelijke diensten

Langdurige werkloosheid: werkloosheid met een duur van één jaar of langer.

Mediumhoogtechnologische en hoogtechnologische industrie: NACE 24 minus 244, 29, 31, 34, 352, 354 en 355: elektrische machines, automobiel, chemie, overig transport, machinebouw en NACE 244, 30, 32, 33 en 353: vliegtuigbouw, farmacie, computers en kantoormachines, audio-, video- en telecommunicatieapparatuur, medische, precisie en optische instrumenten.

Total Entrepreneurial Activity (TEA) rate: aandeel van de volwassen bevolking dat bezig is met het opstarten van een zaak of een zaak runt die minder dan 48 maanden oud is.

Werkloosheidsgraad: totaal aantal werklozen t.o.v. de actieve bevolking (in %).

Werkzaamheidsgraad: totaal aantal werkenden t.o.v. de bevolking van 15-64 jaar (in %).

BIJLAGEN

1. Synthesetabel vergelijking Vlaanderen met voorbeeldregio's
2. Boordtabel met kernindicatoren voor EU-15, EU-27 en 15 voorbeeldregio's

Bijlage 1 Synthesetabel vergelijking Vlaanderen met voorbeeldregio's (groen=verbetering, geel=neutraal, oranje=achteruitgang met minstens 2 plaatsen t.o.v. nulmeting) – laatst gekende jaartal

Indicator	Waarde Vlaams Gewest	Topregio t.o.v. 131 EU-regio's	Waarde topregio	Waarde gemiddelde EU-27	Rangorde Vlaams Gewest t.o.v. 15 voorbeeldregio's	Rangorde Vlaams Gewest t.o.v. 131 EU-regio's
Klassieke economische indicatoren						
BBP per inwoner (euro) – 2005	26.891	BHG	53.852	22.396	10	31
Arbeidsproductiviteit (euro) – 2005	67.269	BHG	83.014	50.036	3	11
Werkgelegenheidsgraad (%) – 2005	60,8	BHG	97,8	65,4	15	86
Aandeel bevolking 15–64j (%) – 2005	65,8	Slovakije	71,5	67,2	10	84
Arbeidseenheidkost (euro) – 2004	41.529	Severna Bulgarije	2.777	29.567	14	123
Loonkost per eenheid product (euro) – 2004	0,56	Attiki Griekenland	0,40	0,55	5	77
		Polnocno (Polen)				
		Severna Bulgarije				
		Macroregiunea unu (Roemenie)				
Inkomen per inwoner (euro)– 2005	15.797	Hamburg	22.101	–	8	–
Arbeidsmarkt						
Werkzaamheidsgraad (%) – 2007	66,1	Denemarken	77,1	65,3	16	60
Werkzaamheidsgraad 55–64j (%) – 2007	34,2	Zweden	70,0	44,7	16	102
Werkloosheidsgraad (%) – 2007	4,3	Bolzano (Italië)	2,6	7,2	5	23
Langdurige werkloosheid (%) – 2007	1,6	South-West	0,6	3,1	13	46
Aandeel werkenden in M(HT)–industrie en KI HT–diensten (%) – 2006	11,7	Baden–Württemberg	21,3	9,9	6	27
Aandeel werkenden met hogere opleiding (%) – 2007	36,5	BHG	50,0	25,9	3	11
Innovatie						
Aandeel O&O in BBP (%) – 2005	2,07	Baden–Württemberg	4,19	1,74	10	20
Aandeel O&O uitgaven bedrijven /BBP (%) – 2005	1,44	Baden–Württemberg	3,36	1,09	11	20
Aandeel O&O uitgaven overheid /BPP (%) – 2005	0,22	Berlijn	1,14	0,25	9	40
Aandeel volwassenen levenslang leren (%) – 2007	7,9	Denemarken	29,2	9,2	15	54
Aantal patenten per miljoen inwoners – 2002	161	Zuid–Nederland	659	131	10	23
Aandeel creatieve beroepen (%) – 2006	43,8	Ile de France	58,5	37,8	8	20

Bijlage 2 Boordtabel met kernindicatoren voor EU-27, EU-15 en 15 voorbeeldregio's

	Bevolkings dichtheid	1/01/2007	1/01/2007	Afhankelijkheidsratio (in %)	1/01/2007	Aandeel jongeren (0-19 jr) (in %)	1/01/2007	Aandeel ouderen (65+ jr) (in %)	Beschikbaar inkomen (in € KKP gebaseerd op de finale consumptie)	2005	BBP per inwoner (in € KKP)	2005	Arbeidsproductiviteit (in €)	2005	Werkgelegenheidsgraad (in %)	2005	Aandeel bevolking 15-64 jaar (in)	2004	Arbeidsseenheids kost (in €)	2005	Loonkost per eenheid product
EU-27	113	n.b.	n.b.	n.b.	0,0	0,0	0,0	0,0	n.b.	22.396	22.396	50.936	65,4	67,2	65,4	29.567	67,2	29.567	0,55		
EU-15	118	n.b.	n.b.	n.b.	0,0	0,0	0,0	0,0	n.b.	25.242	25.242	56.024	67,7	66,5	67,7	34.078	66,5	34.078	0,56		
Vlaams Gewest	452	66,5	66,5	66,5	22,1	17,8	17,8	17,8	15.797	26.891	26.891	67.269	60,8	65,8	60,8	41.529	65,8	41.529	0,56		
Denemarken	126	n.b.	n.b.	n.b.	0,0	0,0	0,0	0,0	12.036	28.373	28.373	55.713	77,0	66,1	77,0	40.926	66,1	40.926	0,65		
Baden-Wurtemberg	300	66,0	66,0	66,0	21,3	18,4	18,4	18,4	18.583	28.841	28.841	57.292	75,7	66,5	75,7	35.442	66,5	35.442	0,59		
Beieren	177	65,2	65,2	65,2	20,8	18,7	18,7	18,7	18.110	30.365	30.365	59.521	76,7	66,5	76,7	34.103	66,5	34.103	0,53		
Hessen	288	64,4	64,4	64,4	20,1	19,1	19,1	19,1	17.997	31.239	31.239	62.891	74,4	66,8	74,4	36.118	66,8	36.118	0,54		
Baskenland	294	54,5	54,5	54,5	16,5	18,8	18,8	18,8	17.446	29.305	29.305	59.367	71,2	69,3	71,2	28.736	69,3	28.736	0,54		
West-Nederland	643	61,6	61,6	61,6	24,1	14,0	14,0	14,0	14.352	32.281	32.281	77.321	61,5	67,9	61,5	45.542	67,9	45.542	0,58		
Zuid-Nederland	486	62,9	62,9	62,9	23,6	15,0	15,0	15,0	13.694	28.427	28.427	72.357	58,1	67,6	58,1	42.572	67,6	42.572	0,57		
Finland	16	65,8	65,8	65,8	23,3	16,4	16,4	16,4	11.934	25.741	25.741	56.487	68,3	66,7	68,3	35.136	66,7	35.136	0,55		
Zweden	21	69,9	69,9	69,9	23,7	17,5	17,5	17,5	13.577	27.723	27.723	57.560	73,7	65,3	73,7	38.358	65,3	38.358	0,62		
North West (V.K.)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	15.246	23.191	23.191	46.801	75,9	65,3	75,9	32.794	65,3	32.794	0,63		
East Midlands (V.K.)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	15.781	24.594	24.594	50.955	73,6	65,6	73,6	35.669	65,6	35.669	0,64		
Eastern (V.K.)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	17.852	25.637	25.637	51.182	77,3	64,8	77,3	33.843	64,8	33.843	0,58		
South East (V.K.)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	18.702	29.175	29.175	53.488	83,7	65,2	83,7	35.210	65,2	35.210	0,58		
South West (V.K.)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	16.691	25.152	25.152	48.336	81,5	63,9	81,5	33.763	63,9	33.763	0,60		
Schotland	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	15.709	25.269	25.269	49.195	77,3	66,4	77,3	33.280	66,4	33.280	0,64		

	Werkzaamheidsgraad (in %)	Werkzaamheidsgraad 55-64 jaar (in %)	Totale werkloosheidsgraad (in %)	Werkloosheidsgraad mannen (in %)	Werkloosheidsgraad vrouwen (in %)	Langdurige werkloosheidsgraad (in %)	Aandeel part-time tewerkstelling (in %)	Aandeel zelfstandigen en helpers (in %)	Aandeel werkende in de (medium) HT industrie (in %)	Aandeel werkende in de HT diensten (in %)
	2007	2007	2007	2007	2007	2007	2006	2006	2006	2006
EU-27	65,3	44,7	7,2	6,6	7,9	3,1	n.b.	17,1	6,6	3,3
EU-15	66,8	46,5	7,0	6,4	7,8	2,9	n.b.	15,9	6,7	3,5
Vlaams Gewest	66,1	34,2	4,3	3,8	5,1	1,6	23,1	15,4	11,7	4,1
Denemarken	77,1	58,6	3,8	3,5	4,2	0,6	23,6	9,1	10,4	4,4
Baden-Württemberg	73,8	57,9	4,9	4,5	5,4	2,3	26,7	11,3	21,3	3,6
Beieren	73,3	54,6	5,3	4,9	5,8	2,5	24,9	13,6	17,1	3,7
Hessen	70,1	52,2	7,3	7,4	7,2	3,9	27,9	12,8	14,4	3,6
Baskenland	67,4	44,2	6,1	4,8	7,8	1,5	13,7	20,4	12,2	3,0
West-Nederland	76,3	52,6	3,1	2,9	3,4	1,2	45,9	12,8	6,6	4,5
Zuid-Nederland	75,3	48,4	3,1	2,7	3,7	1,2	44,6	12,1	8,5	3,3
Finland	70,3	54,9	6,9	6,6	7,2	1,6	14,0	12,9	11,4	4,6
Zweden	74,2	70,0	6,2	5,9	6,5	0,9	25,1	10,7	11,4	5,1
North West (V.K.)	69,3	53,7	5,7	6,5	4,8	1,4	24,5	11,6	9,3	3,3
East Midlands (V.K.)	72,0	56,6	5,2	5,1	5,4	1,1	26,6	12,2	10,4	3,7
Eastern (V.K.)	74,0	61,8	4,7	4,5	4,8	1,1	26,5	14,9	10,9	5,3
South East (V.K.)	75,6	63,3	4,4	4,5	4,2	0,9	27,3	14,1	12,4	6,0
South West (V.K.)	75,0	61,3	3,8	3,9	3,8	0,5	29,0	14,4	9,9	3,7
Schotland	73,1	57,0	4,7	4,9	4,6	1,0	25,2	10,4	7,4	3,6

	Aandeel werkende in de kennisintensieve markt diensten (in %)	Aandeel werkende in de financiële diensten (in %)	Aandeel werkende met hoger opleidingsniveau (in %)	Totaal aantal patentaanvragen per miljoen inwoners	Aantal HT, ICT en biotechnopatenaanvragen per miljoen inwoners	Aandeel volwassen bevolking dat deelneemt aan levenslang leren (in %)	Aandeel tewerkstelling in creatieve beroepen (in %)	Totale O&O uitgaven in % BBP	O&O uitgaven bedrijven in % BBP	O&O uitgaven overheid in % BBP	O&O uitgaven hoger onderwijs in % BBP	Verhouding aandeel tewerkstelling en bevolking voor vrouwen	Verhouding aandeel tewerkstelling en bevolking voor 55-64 jarigen
	2006	2006	2007	2002	2002	2007	2006	2005	2005	2005	2005	2007	2007
EU-27	8,0	2,9	25,9	n.b.	n.b.	9,2	37,8	1,74	1,09	0,25	0,39	0,86	0,84
EU-15	8,8	3,2	27,3	155	40	10,6	39,4	1,85	1,19	0,25	0,39	0,86	0,86
Vlaams Gewest	7,9	3,6	36,5	161	51	7,9	43,8	2,07	1,44	0,22	0,39	0,87	0,65
Denemarken	8,3	3,3	29,8	217	73	29,2	44,3	2,45	1,67	0,16	0,60	0,92	0,93
Baden-Württemberg	6,8	3,2	26,2	600	96	8,5	41,2	4,19	3,36	0,41	0,42	0,89	0,99
Beieren	8,4	3,7	25,1	466	136	7,4	40,7	2,87	2,31	0,25	0,31	0,89	0,93
Hessen	11,1	5,6	27,0	319	47	8,8	45,1	2,59	2,11	0,16	0,32	0,89	0,95
Baskenland	8,7	2,6	48,6	44	4	13,2	39,7	1,48	1,15	0,06	0,27	0,83	0,83
West-Nederland	12,5	3,8	33,6	141	42	17,7	49,5	1,47	0,63	0,30	0,54	0,90	0,81
Zuid-Nederland	8,3	3,0	27,9	659	406	15,6	43,9	2,77	2,42	0,05	0,30	0,89	0,78
Finland	9,8	2,0	36,4	308	152	23,4	44,0	3,50	2,48	0,33	0,67	0,93	0,96
Zweden	10,9	1,9	30,6	290	85	18,6	44,3	3,80	2,81	0,18	0,79	0,96	1,05
North West (V.K.)	9,6	4,0	30,5	98	17	18,5	39,5	2,05	1,54	0,07	0,39	0,90	0,94
East Midlands (V.K.)	8,3	2,2	28,2	96	23	19,2	39,4	1,74	1,26	0,11	0,33	0,90	0,96
Eastern (V.K.)	9,4	5,3	29,5	233	96	19,4	42,9	3,96	3,06	0,35	0,47	0,89	1,02
South East (V.K.)	10,8	4,9	33,6	232	83	22,3	46,2	2,52	1,73	0,31	0,42	0,90	1,01
South West (V.K.)	8,9	3,9	31,4	82	23	20,7	42,0	1,91	1,23	0,37	0,26	0,91	1,02
Schotland	8,1	5,1	36,7	0	0	20,2	38,7	1,63	0,59	0,31	0,69	0,91	0,95